

#MUA
TAPAA
2021

OSALLINEN Maaseutu

Maaseutututkijatapaaminen 2021
verkossa 26.-27.8.2021

Tapaamisen järjestää Maaseudun uusi aika -yhdistys

MUA.FI

LISÄTIEDOT

Maaseudun uusi aika ry: pj. Olli Lehtonen, pj@mua.fi

Tutkijatapaaminen: Päivi Töyli, paivi.toyli@utu.fi

Työryhmät: työryhmäkoordinaattorit

Toimitus: Mari Kattilakoski ja Eeva Uusitalo

Ulkoasu ja taitto: Mainostoimisto Satu Kukka

Logot: mua.fi ja maaseutu.fi

Valokuvat: Pexels.com

mua.fi

MAASEUTU.FI

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

#MUA
TAPAA
2021

OSALLINEN MAASEUTU

-maaseutututkijatapaaminen

26.-27.8.2021

Yhteiskunnan kehitys on viime vuosina ja erityisesti korona-aikana haastanut pohtimaan maaseudun osallisuutta erilaisissa kehityksissä sekä ilmiöissä. Onkin syytä pysähtyä pohtimaan, miten maaseutu ja maaseudun asukkaat ja erilaiset toimijat ovat osallisia lukuisissa meneillään olevissa yhteiskunnallisissa muutoksissa.

Tämän vuoden maaseutututkijatapaamisen työryhmissä käsitellään maaseudun osallisuutta laaja-alaisesti, sillä osallisuuteen kytkeytyy monenlaisia tekijöitä, toimijoita ja vuorovaikutuksia. Työryhmissä maaseudun ja maaseudun toimijoiden osallisuutta ja osallistumista voidaan lähestyä esimerkiksi kestävyysmurroksen, ruoan, palvelujen, sosiaalisen osallisuuden, monipaikkaisuuden, älykkään sopeutumisen, työn tai väestön ikääntymisen näkökulmista. Osallisuus erilaisissa kehityksissä ja ilmiöissä kytkeytyy läpileikkaavasti maaseudun kehittämiseen ja tutkimukseen.

Näkökulmia osallisuuteen tarjoaa myös palvelutuotanto, palvelujen suunnittelu ja kehittäminen tai hiljaisten ja syrjään jääneiden osallisuus. Paikallinen osallisuus on vahvasti läsnä myös yhteisöllisessä yrittäjyydessä. Valtiokin on osallinen maaseudun nykytilaan. Myös hallinto ja päätöksenteko kytkeytyvät osallisuuteen esimerkiksi lähidemokratian ja osallisuusohjelmien kautta.

Maaseutututkijatapaaminen järjestetään vuonna 2021 virtuaalisesti Zoom-alustalla.

OHJELMA

TORSTAI 26.8.2021 KLO 10.00 – 16.00

10.00 – 11.40 Aamupäivän ohjelma

- ♦ **Tervetuloa Maaseututukijatapaamiseen!**
Olli Lehtonen, MUA ry
- ♦ **Neljäs sektori uudistaa kuntakehittämistä**
Pasi Mäenpää, Helsingin yliopisto
- ♦ **Kommenttipuheenvuoro**
Petri Rinne, Suomen Kylät ry
- ♦ **Maaseutuverkoston työryhmät 2021-2022**
Tuomas Metsäniemi, Maaseutuverkostopalvelut
- ♦ **Maaseutupolitiikan neuvoston terveiset**
Antonia Husberg, MMM

11.40 – 12.40 Lounastauko

12.40 – 12.45 Ohjeistus työryhmiin

12.45 – 14.15 **TYÖRYHMÄSESSIO 1**

14.15 – 14.30 Kahvitauko

14.30 – 16.00 **TYÖRYHMÄSESSIO 2**

18.00 – 19.00 Kepeää iltaohjelmaa

TYÖRYHMÄSESSIO 1 TO 26.8. KLO 12.45 – 14.15

Työryhmä 2

Työryhmä 6

Työryhmä 7

Työryhmä 2

Työryhmä 3

TYÖRYHMÄSESSIO 2 TO 26.8. KLO 14.30 – 16.00

Työryhmä 4

Työryhmä 6

Työryhmä 7

OHJELMA

PERJANTAI 27.8.2021 KLO 8.30 – 12.00

8.30 – 8.35

Päivän aloitus ja ohjeistus

8.35 – 10.05

TYÖRYHMÄSESSIO 3

Tauko 10 min

10.15 – 12.00

Aamupäivän yhteinen ohjelma

♦ **Osallisuus – lisää vuoropuhelua osaksi päätöksentekoa**

Virpi Harilahti-Juola, Maaseudun Sivistysliitto

♦ **Kommenttipuheenvuoro**

Marko Nousiainen, THL Sokra-hanke

♦ **MUA-yhdistyksen ajankohtaiset: pro gradu -palkinnon jakaminen, MUA -yhdistyksen terveiset**

Olli Lehtonen, MUA ry

Järjestäjä pidättää oikeudet ohjelman muutoksiin.

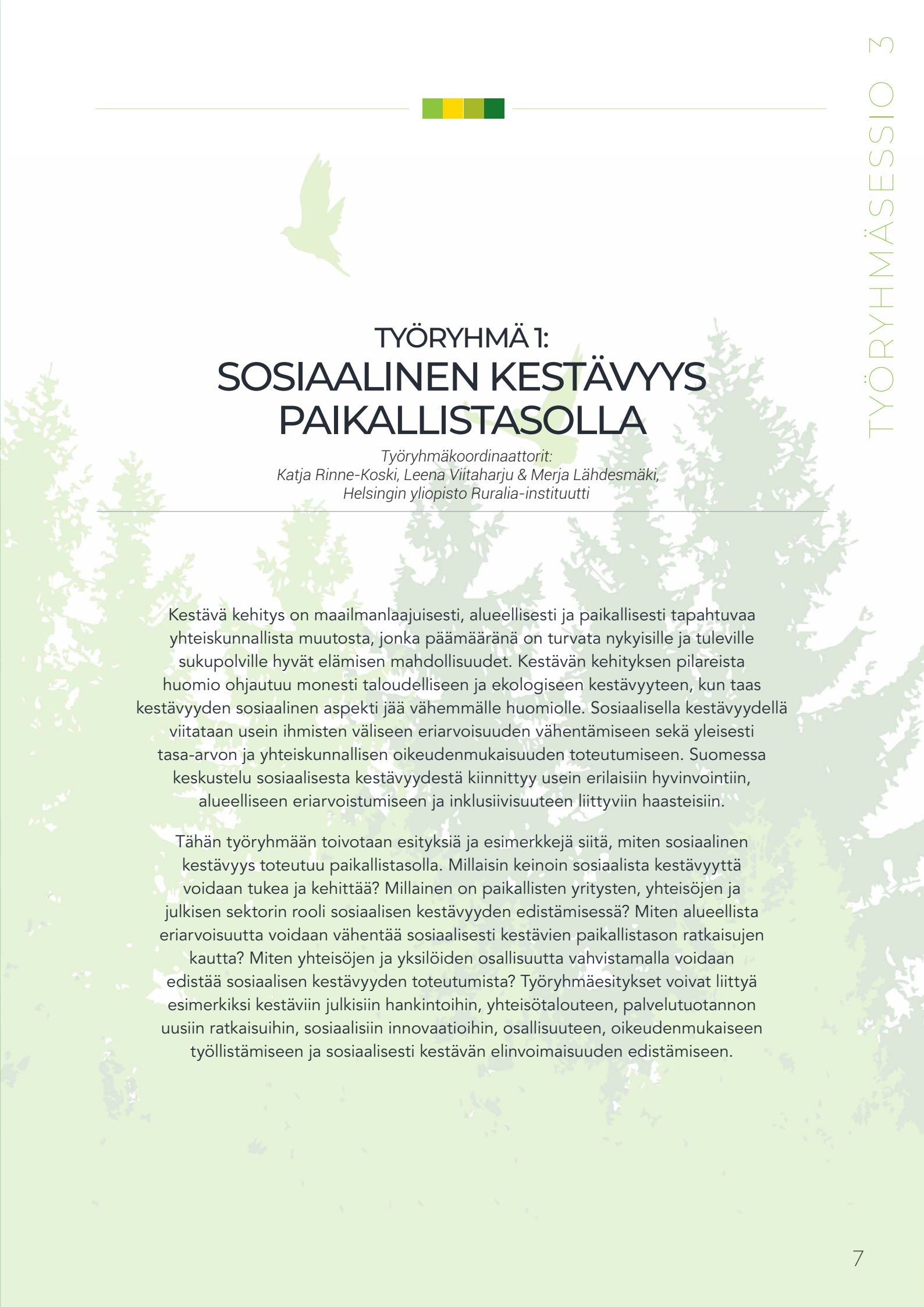
TYÖRYHMÄSESSIO 3
PE 27.8. KLO 8.35 – 10.05

Työryhmä 1

Työryhmä 3

Työryhmä 5

TYÖRYHMÄ 1: SOSIAALINEN KESTÄVYYS PAIKALLISTASOLLA

*Työryhmäkoordinaattorit:
Katja Rinne-Koski, Leena Viitaharju & Merja Lähdesmäki,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Kestävän kehityksen pilareista huomio ohjautuu monesti taloudelliseen ja ekologiseen kestävyYTEEN, kun taas kestävyYDEN sosiaalinen aspekti jää vähemmälle huomiolle. Sosiaalisella kestävyYdellä viitataan usein ihmisten väliseen eriarvoisuuden vähentämiseen sekä yleisesti tasa-arvon ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumiseen. Suomessa keskustelu sosiaalisesta kestävyYdestä kiinnittyy usein erilaisiin hyvinvointiin, alueelliseen eriarvoistumiseen ja inklusiivisuuteen liittyviin haasteisiin.

Tähän työryhmään toivotaan esityksiä ja esimerkkejä siitä, miten sosiaalinen kestävyys toteutuu paikallistasolla. Millaisin keinoin sosiaalista kestävyYttä voidaan tukea ja kehittää? Millainen on paikallisten yritysten, yhteisöjen ja julkisen sektorin rooli sosiaalisen kestävyYden edistämisessä? Miten alueellista eriarvoisuutta voidaan vähentää sosiaalisesti kestävien paikallistason ratkaisujen kautta? Miten yhteisöjen ja yksilöiden osallisuutta vahvistamalla voidaan edistää sosiaalisen kestävyYden toteutumista? Työryhmäesitykset voivat liittyä esimerkiksi kestäviin julkisiin hankintoihin, yhteisötalouteen, palvelutuotannon uusiin ratkaisuihin, sosiaalisiin innovaatioihin, osallisuuteen, oikeudenmukaiseen työllistämiseen ja sosiaalisesti kestäväen elinvoimaisuuden edistämiseen.

TYÖRYHMÄSESSIO 3

PE 27.8. KLO 8.35 – 10.05

HYVÄ ELÄMÄ MAASEUDULLA

*Kaisa Kervinen & Kaisa Oinas-Panuma,
Maaseudun Sivistysliitto*

Tutkijoiden, kansalaisyhteiskunnan ja politiikan toimijoiden suunnalta on tunnistettu enenevässä määrin tarve määritellä hyvinvointia uudelleen. Sosiaalisen kestävyyden ulottuvuus jää usein ekologisen ja taloudellisen kestävyyden varjoon. Huolimatta siitä, että se toteutuessaan tukee myös taloudellista ja ekologista kestävyyttä.

Tavoiteltaessa kestävää yhteiskuntaa sosiaalinen kestävyys on keskeistä sen tarkoittaessa oikeudenmukaisuutta, eriarvoisuuden vähentämistä ja hyvinvoinnin edellytyksiä myös tuleville sukupolville. Keskeistä on myös osallisuuden kokemus, kiinnittyminen yhteiskuntaan ja mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämään.

Alustuksen esimerkit kiinnittyvät Kestävä-Maaseutu -hankkeen ja Ideafestivaalin erätaukokeskustelujen huomioihin. Onko maaseutupuhe tällä hetkellä niin kapeaa, että ihmiset eivät löydä sieltä itseään? Miten yhdenvertaisuus toteutuu alueellisesti?

Alustuksessa sovelletaan Virtuaalipenkki-kahvila -menetelmää, joka on yhteissuunnittelun tapa, jossa avoimella kutsulla kootaan asukkaat yhteen. Keskeistä on, että läsnä on ihmisiä eri taustoista; viranhaltijoita, luottamushenkilöitä ja asukkaita. Virtuaalipenkki-kahvilassa keskustellaan ilman valmista asialistaa tai esimerkiksi aseman tuomaa hierarkiaa. Osallistujien ajatuksia kerätään myös nimettömästi.

KestäväMaaseutu -hankkeen Virtuaalipenkki-kahvilakierrokselle osallistui keväällä 2021 lähes 100 asukasta eri puolilta Suomea. KestäväMaaseutu -hanke synnyttää paitsi valtakunnallisesti arvokasta tietoa politiikan, yhteiskunnallisen keskustelun ja kehittämistyön tueksi, se tukee myös alue- ja paikallistasolla tapahtuvaa työtä toteuttaessaan osallistavaan toimintatutkimukseen perustuvaa kehittämistä. Ideafestivaali - keskusteluja hyvästä elämästä maaseudulla -kampanja on taas osa Maaseutuparlamenttia 2021. Siinä tuodaan erilaisia ihmisiä kohtaamaan Erätauko-keskustelun merkeissä ja kerätään oivalluksia, joiden pohjalta muotoillaan valtion maaseutupolitiikkaa ohjaava maaseutupoliittinen julkilausuma 2.0.

MONIA NÄKÖKULMIA MAASEUDUN OSALLISUUTEEN

*Eliina Huerta, Heidi Lappi & Jaana Oikarinen,
Kehittämisyhdistys Mansikka ry*

Pohjois-Savossa sosiaalisen kestävyyden haasteet ovat suuria. Hyvinvoinnin eri mittareiden osoittamien haasteiden lisäksi harvaan asuttujen alueiden eriarvoistuminen vähentää elinvoimaa ja houkuttelevuutta. Alueen väestörakenteen vinoutuma ja hyvinvoinnin mittarit kuvaavat erityisesti ikääntyvän väestön, nuorten ja lasten osattomuutta.

Kehittämisyhdistys Mansikka on tarttunut haasteisiin vahvistamalla osallisuutta, asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia sekä lisäämällä yhteisöllisyyttä. Vipuvoimana teeman edistämiseksi käynnissä on kolme hanketta, joissa osallisuus on keskiössä alueen elinvoiman ja sosiaalisen kestävyyden kehittämiseksi.

Hankkeissa lähestytään maaseudun osallisuuden kehittämistä nuorten, kuntien ja yhteisöjen näkökulmista. Hankkeiden myötä kunnista ja nuorilta on noussut moninaisia teemoja, joiden kautta osallisuutta halutaan paikallisesti edistää: nuorten kansainvälisyys, yrittäjien osallisuus, kylien ja haja-asutusalueen palvelut.

Osallisuudella uusia palveluratkaisuja ja hyvinvointia Pohjois-Savoon (OSPA) -hankkeen seitsemässä kuntapilotissa osallisuutta edistetään konkreettisten kehittämisteemojen kautta (metsäeskari kohtaamispaikkana, ikäihmisten, perheiden ja nuorten palvelut, yrittäjien ja kunnan suhde, eri palveluntuottajien yhteistyö ja kulttuuri). Nuoret mukaan! nuorten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien kehittämishankkeessa on perustettu kuuden kunnan alueellinen nuorten vaikuttajaryhmä, jossa nuoret pääsevät osallistumaan. EKOTEKOja – kohti hiilineutraalia Pohjois-Savoa -hanke edistää paikallista sosiaalista kestävyyttä muun muassa kyläruokamallien avulla, joissa kokeillaan ruoantuotantoa yhteisviljelmillä. Näkökulmat vaihtelevat, mutta osallisuutta lähestytään aina paikallisista tarpeista ja konkreettisen toiminnan kautta.

Osallisuusteema on vahvassa nosteessa Pohjois-Savossa. Haasteita maakunnassa on, mutta positiivinen vire on selvästi aistittavissa. Odotamme mielenkiinnolla, millaisia konkreettisia tuloksia sosiaalisen kestävyuden vahvistamiseksi hankkeiden myötä toteutuu.

MAASEUDUN PAIKALLISYHTEISÖT SOSIAALISESTI KESTÄVÄN PALVELU- TUOTANNON TEKIJÖINÄ

*Katja Rinne-Koski & Merja Lähdesmäki,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Monessa kyläyhteisössä on jouduttu pohtimaan asukkaiden omaa vastuunottoa hyvinvoinnin ja tarvittavien palveluiden tuottamisessa puuttuvien lähipalveluiden ja kasvavan palvelukysynnän vuoksi. Yksi keino vastata paikallisiin palvelutarpeisiin on paikallisyhteisöjen omaehtoinen palvelutuotanto yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrittäjyyden keinoin.

Yhteisölähtöinen yhteiskunnallinen yrittäjyys on monella tavalla kestävä tapa tuottaa palveluita, kehittää asukkaiden hyvinvointia, työllisyyttä sekä vastata palvelukysyntään: ne ovat paikallisesti juurtuneita, vastaavat paikallisiin tarpeisiin tekemällä liiketoimintaa yhteisön hyväksi ja ovat vastuussa toiminnastaan paikalliselle yhteisölle. Lisäksi yhteisölähtöinen yritystoiminta on parhaimmillaan keino saada uusia toimijoita, erityisesti nuoria, mukaan kylätoimintaan. Vaikka yhteisölähtöisten yhteiskunnallisten yritysten taloudellinen merkitys olisikin pieni, on niiden paikallinen merkitys sitäkin suurempi elinvoiman, hyvinvoinnin sekä osallisuuden lisääjänä.

Käytännön kokemusten mukaan kunnilla on merkittävä rooli yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrittäjyyden tukemisessa. Mutta mitä kunnan viranomaiset ajattelevat asukkaiden omaehtoisesta palvelutuotannosta ja vastuunottamisesta?

Antaako kunta asukkaille oikeutuksen tuottaa hyvinvointia ja jos antaa, niin millaisessa roolissa hyvinvointia tuottavat asukkaat näyttäytyvät suhteessa kuntaan?

Esityksessä esitellään Kuntalaiset palveluita tuottamassa – maaseudun yhteisölähtöinen palvelutuotanto kunnan viranomaisten legitimaatiopuhunnan ristiaallokossa -artikkelin keskeisiä havaintoja teemaan liittyen. Artikkelin aineistona on käytetty yhdentoista Etelä-Pohjanmaan kylien kehittämisestä vastaavan viranomaisen näkemyksiä alueen asukkaiden omaehtoisesta palvelutuotannosta. Tulokset osoittavat kuntatoimijoiden suhtautuvan asukkaiden palvelutuotantoon ristiriitaisesti: siihen suhtaudutaan toisaalta kannustavasti, mutta samaan aikaan asukkaiden omaehtoisen palvelutuotannon olisi onnistuttava vakuuttamaan kuntatoimijat toiminnan kestävydestä.

MARKKINAVUOROPUHELULLA PAIKALLISTASON RATKAISUJA JULKISIIN HANKINTOIHIN

*Leena Viitaharju,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Julkisten hankintojen arvo on OECD-maissa keskimäärin noin 12 % bruttokansantuotteesta. Suomessa hankintoja tehdään vuosittain arviolta noin 35 miljardilla eurolla. Niillä on siis merkittävä kansantaloudellinen ja työllistävä rooli. Julkisia hankintoja säädellessään hankintalaila, jonka taustalla ovat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen mukaiset syrjimättömyyden-, yhdenvertaisuuden-, avoimuuden- ja suhteellisuuden periaatteet.

Hankintalainsäädännön tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten ja kestävien hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita ja palveluja julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.

Voimassa olevan hankintalain mukaan julkiset hankinnat on pyrittävä järjestämään siten, että myös pienet ja keskiuuret yritykset ja muut yhteisöt pääsevät tasapuolisesti mukaan. Pk-yritykset eivät kuitenkaan ole kovin aktiivisia vastaamaan julkisiin tarjouspyyntöihin. Tämä saattaa toisaalta johtua tiedon ja osaamisen puutteesta tai toisaalta julkiset hankinnat koetaan pk-yrityksissä usein vieraaksi ja hankalaksi markkinakanavaksi. Maaseudun toimijoiden hankintaosaaminen vahvaksi (MAHVA) -hankkeen tavoitteena on lisätä pk-yrityksissä ja hankintayksiköissä tietoa ja osaamista julkisista hankinnoista erityisesti maaseudun yritysten kilpailukyyn lisäämiseksi, luoda ja vahvistaa yhteistyötä ja kumppanuuksia pk-yrittäjien kesken sekä edistää markkinavuoropuhelun syntymistä pk-yritysten ja hankintayksiköiden välillä.

Markkinavuoropuhelu, johon nykyinen hankintalaki aktiivisesti kannustaa, on keino, jonka kautta voidaan selvittää, millaisille tuotteille ja palveluille on tarvetta ostajan näkökulmasta ja mitä on tarjolla sekä miten yhteistyötä yritysten ja hankintayksiköiden välillä voidaan kehittää pitkällä tähtäimellä. Tuoreen tutkimuksen mukaan Etelä-Pohjanmaalla vain alle viidennes tutkimukseen osallistuneista yrityksistä on osallistunut markkinavuoropuhelutilaisuuteen, vaikka lähes puolet pitikin julkista sektoria houkuttelevana asiakkaana.

TYÖRYHMÄ 2: MUUTTUVA RUOKAJÄRJESTELMÄ

*Työryhmäkoordinaattori:
Leena Erälinna, Turun yliopiston Brahea-keskus*

Väitetään, että ruokajärjestelmä ja ruoan kulutus ovat murroksessa. Megatrendit ja yllättävät shokit, kuten ilmastonmuutos ja Covid19-pandemia, muuttavat ruokajärjestelmää sekä siihen liittyen poliittista ohjausta, tuotantoa, teollisuutta, kauppaa ja kulutusta sekä ruokaturvaa ja omavaraisuutta. Merkittävässä roolissa ruokaketjussa tällä hetkellä ovat paikallisuuden korostuminen ja uudet jakelukanavat sekä erilaiset kulutusmuutokset.

Miten megatrendit ja shokit vaikuttavat tulevaisuuden ruokaketjun eri osiin? Muuttuuko kotimainen kulutus ja ruoan tuotanto? Miten kuluttajat mieltävät vastuullisen elintarviketuotannon? Vaikuttaako kulutusvalinnoissa arvot, vastuullisuuden ulottuvuudet vai hinta? Mikä on paikallisen ruoan merkitys matkailussa ja maaseudun kehittämistoiminnassa? Miten ruoantuotanto vaikuttaa ympäristöön, ilmasto- ja kestävyyskriisiin? Miten erilaisten ruokavalioiden kirjo kytkeytyy ruokaturvaan ja huoltovarmuuteen? Mitä mahdollisuuksia on datan hyödyntämiseen ruokaketjussa?

Ruokaan ja sen tuottamiseen liittyvät kysymykset haastavat eri tieteenalojen edustajat ja ruoka-alan toimijat ottamaan kantaa ja pohtimaan tulevaisuuden ruokajärjestelmää. Millaisia mahdollisuuksia siihen liittyy osallisuuden näkökulmasta? Työryhmään toivotaan esitelmää niin tutkijoilta, kehittäjiltä kuin muilta paikallisesta ruoasta kiinnostuneilta toimijoilta. Esitelmät voivat liittyä hyvin laajasti ruokaan ja sen merkityksiin, mahdollisuuksiin ja uhkiiin.

TYÖRYHMÄSESSIO 1

TO 26.8. KLO 12.45 – 14.15

PALKOKASVIT PELLOLLA JA PÖYDÄSSÄ – KOHTAAVATKO TUOTTAJIEN JA KULUTTAJIEN NÄKEMYKSET?

*Kirsi Korhonen & Toivo Muilu,
Luonnonvarakeskus,
Hanna Konttinen, Helsingin yliopisto*

Suomalaiset, etenkin miehet, syövät punaista lihaa selvästi ravitsemussuosituksia enemmän. Kasviproteiinien käyttöä lihan osittaisena korvaajana on edistetty monin tavoin, josta on esimerkkinä kaupan laajentuva valikoima lihan kaltaisia kasvijalosteita. Tutkimme osana Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaa Leg4Life-hanketta kyselyiden avulla, mitä Suomessa menestyvistä palkokasveista (herne, härkäpapu, lupiinit ja apilat) ajatellaan ruokaketjun alku- ja loppupäässä eli tuottajien (n=2 085) ja kuluttajien (n=1 000) keskuudessa.

Kotimaisuuden ja paikallisen tuotannon arvostuksen lisääntyminen on yksi osa ruokajärjestelmän muutosta. Tämä näkyy myös palkokasvituotannossa, sillä 77 % tuottajista ja 72 % kuluttajista piti kotimaisuutta tärkeänä. Toisaalta 70 % kuluttajista, mutta vain 40 % tuottajista piti tärkeänä palkokasvien luonnonmukaista tuotantoa. Tämä selkeä ero saattaa kuvastaa tuottajien realistisempää käsitystä eri tuotantotapojen mahdollisuuksista. Palkokasvien luomutuotanto on kuluttajien keskuudessa jopa oman maan tuotantoa tärkeämpää, vaikka lähiruokaa pidetään yleisesti luomua merkittävämpänä trendinä.

Palkokasvituotannossa nähty potentiaali heijastuu myös siinä, että yli puolet kuluttajista (59 %) ja tuottajista (52 %) uskoi, että siitä muodostuu uusi tulonlähde maaseudulle. Lisäksi yli 60 % molemmista ruokaketjun toimijoista arvioi myös, että palkokasvipohjaiset elintarvikkeet olisivat Suomelle hyvä vientituote.

Vaikka lihaa muistuttavat kasviproteiinituotteet ovat nosteessa, yllättävän harva vastaaja piti palkokasvielintarvikkeiden lihan kaltaisuutta tärkeänä ominaisuutena, sillä kuluttajista 27 % ja tuottajista vain 9 % oli tätä mieltä. Havainto on kiinnostava myös tuoreen raportin valossa, joka ennustaa, että eläinperäisiä tuotteita korvaavien proteiinien markkina moninkertaistuu lähivuosina.

Kotimainen palkokasvien viljely on viime vuosina kasvanut merkittävästi ja ala on muutenkin myötätulessa. Kyselyjemme perusteella kotimaisen palkokasvituotannon kehittämiseksi on vahva tuki sekä ruokaketjun alku- että loppupäässä.

SUOMALAISTEN NÄKEMYKSIÄ SOLUMAATALOUDEN JA SYNTEETTISEN PROTEIINI-TUOTANNON VAIKUTUKSISTA MAATALOUTEEN JA MAASEUTUIHIN

*Toni Ryyänen,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Ruokajärjestelmään ja erityisesti kotieläintuotantoon kohdistuu muutospaineita, joiden ajureina toimivat kasvava globaali väestö, ilmastonmuutoksen maataloudelle aiheuttamat haasteet sekä ympäristö-, terveys- ja eettisyyskysymykset.

Osaratkaisuksi on esitetty teknologisiin innovaatioihin perustuvaa solumaataloutta, jolla viitataan uudenaikaisiin soluviljelymenetelmiin perustuviin ruoantuotantotapoihin.

Solumaatalouden lopputuotteet jaetaan hyödynnetyn teknologian perusteella kahteen ryhmään: soluista tehtyihin tuotteisiin (mm. viljelty tai keinoliha) sekä solujen tekemiin tuotteisiin (mm. maidon tai kananmunan valkuaisen proteiinit). Ihmisten suhtautumista näihin uusiin ruoantuotantoteknologioihin ei ole aiemmin tutkittu kattavasti Suomessa.

Esittelen tutkimusta, jossa kartoitetaan, kuinka suomalaiset suhtautuvat solumaatalouteen sekä viljeltyihin tai synteettisiin liha- kala- ja maitotuotteisiin. Tutkimusaineisto koostuu edustavasta kyselyaineistosta (n=1452), jossa kartoitettiin laajasti suomalaisten solumaatalouteen liittämiä käsityksiä. Analyysissä keskitytään kysymyksiin, joissa tiedusteltiin solumaatalouden mahdollisia vaikutuksia perinteiseen maatalouteen ja maaseutuihin.

Kartoittavaan ja kuvaavaan analyysiin perustuvat alustavat tulokset viittaavat siihen, että suomalaiset suhtautuvat varovaisen myönteisesti solumaatalouteen ja sen tuotteisiin. Aihealueen tuoreudesta kertoo se, että lähes kolmanneksella ei ollut selkeää mielihyvää. Solumaataloudella koettiin olevan vaikutuksia globaaliin ruokajärjestelmään, kansantalouteen sekä paikalliseen luontoon ja viljelijöihin. Lisäksi solumaatalouden uskottiin lisäävän suomalaisen ruokajärjestelmän riippuvuutta ulkopuolisista tekijöistä.

KUMPPANUUSMAATALOUS ON LYHYIDEN JAKELUKETJUJEN UUSI MAHDOLLISUUS KULUTTAJILLE

*Hannele Suvanto & Leena Viitaharju,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Lyhyiden jakeluketjujen suosio kuluttajien keskuudessa kasvaa erilaisten vaihtoehtojen kehittyessä ja tullessa yhä paremmin kuluttajien tietoisuuteen. Viime aikoina kumppanuusmaatalous on yleistynyt Suomessa. Maailmalla se on jo yleinen ruoantuotannon ja jakelun malli. Kyseessä on yksi esimerkki kestävästä kehityksestä ja reilua ruoantuotantoa tukevista lyhyistä jakeluketjuista, joiden avulla voidaan muun muassa vahvistaa tuottajien ja kuluttajien suhdetta, välittää tietoa ruoan alkuperästä sekä myydä ja tuottaa lähiruokaa. Kumppanuusmaatalous on yhteistoimintaa, jossa esimerkiksi kuluttaja ja viljelijä sopivat ruoan tuotannosta ja ostamisesta etukäteen. Myös kuluttajat voivat keskenään tai vaikka yhdistyksenä tai osuuskuntana järjestää toiminnan itse niin kutsuttuna yhteisöviljelynä, tai etsiä viljelijän tuottamaan ruokaa maatilallaan tai puutarhassaan yhteistyössä kuluttajien kanssa. Keskeistä on, että yhdessä jaetaan ruoantuotannon riskejä, mutta myös onnistumisia, kuten iloa runsaasta sadosta.

Toteutimme syksyllä 2020 kyselytutkimuksen kuluttajille kumppanuusmaatalouden kiinnostavuudesta. Vastauksia tuli 539 kpl. Kumppanuusmaatalous kiinnostaa kuluttajia, mutta siitä tiedetään vähän.

Kiinnostavuudessa korostuivat tuoreet tuotteet, kotimaisuus ja paikallisuus, joista kotimaisuus ja paikallisuus korostuivat sukupuolesta ja iästä riippumatta. Nuoret ja naiset arvostivat erityisesti ympäristöystävällistä ja eettistä ruoantuotantoa. Havaittavissa oli myös erot ikäryhmien ääripäiden motivaatioissa osallistua. Vanhempia eli yli 65-vuotiaita kiinnosti tuoreet tuotteet ja säännöllinen saatavuus huomattavasti enemmän kuin alle 24-vuotiaita, joita puolestaan kiinnosti uudet virikkeet ruoanlaittoon, oppiminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen.

Myös tiedonsaantikanavien välillä oli ikäryhmittäin eroja. Tuloksilla on merkitystä kumppanuusmaatalouden perustamisen suunnittelussa, mainostamisessa ja toiminnan suuntaamisessa niin viljelijöillä kuin kuluttajayhteisöilläkin. Kuluttajaryhmillä on hyvin erilaisia toiveita ja tarpeita kumppanuusmaataloudelle.

TYÖRYHMÄSESSIO 2 TO 26.8. KLO 14.30 – 16.00

LÄHIRUOKATUOTTEIDEN PAKKAUSMERKINNÄT TUKEVAT KULUTTAJIA VASTUULLISTEN OSTOPÄÄTÖSTEN TEKEMISES- SÄ

*Johanna Mattila,
Turun yliopiston Brahea-keskus*

Digitalisaatio ja kuluttajakysynnän muutokset mahdollistavat lähiruoan suosion kasvun. Globaali epävarmuus ruoan tuotantoketjuista, niiden vastuullisuudesta sekä huoli paikallisesta huoltovarmuudesta tukevat kuluttajien kiinnostusta. Kuluttajat tarvitsevat yhä enenevässä määrin myös tietoa ruoan tuotantoketjusta, jotta he pystyvät tekemään vastuullisia ostopäätöksiä. Lähiruoan keskeinen vastuullisuusviestinnän väline on tuotepakkaukset ja niiden pakkausmer-

kinnät. Pakkausmerkinnöistä kuluttaja saa tietoa tuotteen alkuperästä, valmistajasta, ravintosisällöstä sekä tuotteen muista lisäarvotekijöistä. Pakkausmerkintöjen tärkeys kuluttajien informaatiolähteenä on tunnustettu myös EU:ssa, EU:n Green Deal -ohjelmassa ja Farm to fork -strategiassa 2020.

Sähköisen kuluttajakyselyn avulla tutkittiin eteläsuomalaisten kuluttajien lähiruoan hankintaan liittyviä motiiveja kesällä 2020. Kysely toteutettiin osana KulTa - Kuluttajat ruokaTalouden keskiössä -hanketta. Vastuksista saatiin arvokasta tietoa siihen, miten lähiruokayritykset voivat hyödyntää tuotepakkauksia ja elintarvikkeiden pakkausmerkintöjä tuomaan lisäarvoa lähiruokaa suosiville kuluttajille.

Lähiruokaa suosivilla kuluttajilla korostuivat ruoanhankinnassa vastuullisuuden eri näkökulmat. Ruoan tuotantoketjun läpinäkyvyyden esiin tuominen, pellolta pöytään -periaatteella, oli tälle kuluttajaryhmälle keskeistä. Lähiruokayritysten tulisi panostaa entistä enemmän tuotepakkauksissaan tuotantoketjun läpinäkyvyyteen, unohtamatta yritys- ja tuotetarinan merkitystä. Avoin tieto tuotantoketjuista lisää kuluttajien arvostusta ja luottamusta lähiruokayritystä kohtaan, mikä näkyy positiivisina ostopäätöksinä näitä asioita esiin tuovien ruokatuotteiden kohdalla.

Puheenvuorossa pohditaan lähiruokatuotteiden tuotepakkauksien roolia kuluttajainformaation välineenä.

TUOTTAJIEN JA KULUTTAJIEN KOHTAAMISTEN EDISTÄMINEN OSTA TILALTA! -PÄIVÄN AVULLA

Päivi Töyli, Turun yliopiston Brahea-keskus

Vuosien 2010 ja 2011 aikana oli havaittavissa kasvavaa kiinnostusta lähiruokaa kohtaan. Kuluttajat halusivat tietää entistä enemmän tuotteiden alkuperästä: mistä raaka-aineet ovat peräisin, kuka tuotteet on tehnyt ja miten ne on valmistettu. Niin valtakunnallisessa kuin eri alueilla toteutettavassa ruokalan kehittämistoiminnassa haluttiin vastata tähän kuluttajien kiinnostukseen luomalla kehittämistoimenpiteitä, joilla lähiruokan paikallisuus ja lyhyt ketju tuodaan näkyväksi ja helposti kohdattavaksi. Lähiruoka-alan tiedottamista tehtiin jo aitojamakuja.fi -sivuston kautta, mutta tarve oli nostaa erityisesti suoramyyntiä aiempaa paremmin esille ja siten tukea kuluttajan ja tuottajan kohtaamisen mahdollisuutta.

Vuonna 2016 toteutettiin ensimmäinen valtakunnallinen Osta tilalta! -päivä, joka pohjautui aiempiin maakunnallisiin tilojen avoimien ovien päiviin (mm. Satakunnassa oli järjestetty jo aiemmin Osta tilalta -päiviä). Valtakunnallisten lähiruokan ja ruokasektorin koordinaatiohankkeiden aikana luotiin malli, jossa toteuttajatahoina oli useita ruokalan, kuluttajien ja tuottajien järjestöjä ja muita maaseudun kehittämiseen liittyviä toimijoita. Tavoitteena oli luoda malli, jossa valtakunnallinen tiedotuskanava ostatilalta.fi mahdollistaa paikallisten päivien järjestäjien esilletulon yhteisellä markkinointikanavalla. Päivä pohjautuu vapaaehtoisuuteen ja järjestäjien omaan aktiivisuuteen sekä halun kohdata kuluttajia.

Osta tilalta! -päivään liittyen on alusta asti kerätty aktiivisesti palautetta päivän tilallaan järjestäneiltä tahoilta. Vastauksia palautekyselyyn ja kehitysehdotuksia saatiin runsaasti joka vuosi, mikä osaltaan kertoi siitä, että asia kiinnosti ja siihen sitouduttiin. Suurin osa vastasikin, että järjestää tilaisuuden myös seuraavana vuonna. Pidettävässä esityksessä on mukana poimintoja palautteista sekä sen vaikutuksista toimintamallin jatkokehittämiseen. Toimintamallin yhtenä tavoitteena oli lisätä oman osallistumisen kautta tunnetta siitä, että on samalla keskeinen osa yhteistä tekemistä ja yhdessä tekemistä.

TYÖRYHMÄ 3: OLENKO SISÄ- VAI ULKOPUOLINEN? OSALLISUUDEN KOKEMINEN ERILAISILLA MAASEUDUILLA

*Työryhmäkoordinaattorit:
Helena Ruotsala, Turun yliopisto
Eeva Uusitalo, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Osallisuutta ja osallistumista voi lähestyä myös erilaisten alueiden näkökulmasta. Silloin tarkasteltavaksi voi tulla paikallisten ihmisten osallisuuden kokemisen katoaminen tai puuttuminen. Monenlaiset yhteiskunnalliset muutostilanteet, valtion toiminta tai poliittiset päätökset saattavat herättää tietyissä paikoissa asuvissa ihmisissä kokemuksia siitä, että heidän asuinpaikkansa tai kotiseutunsa ei ole täysivaltainen osa suomalaista yhteiskuntaa.

Työryhmässä keskustellaan, millaiset kulttuuriset prosessit tuottavat ulkopuolisuutta ja minkälaisia kokemuksia tällaisesta alueellisesta eriarvoisuudesta herää. Minkälaisia tunteita ja kokemuksia syntyy paikallistasolla, ja miten paikalliset ihmiset tulkitsevat tällaisia tilanteita? Kiinnostavaa on myös kuulla, minkälaisia kuulumisen tunteita ja paikallisia ratkaisuja ihmiset löytävät arkeensa tai miten he aktivoituvat haastamaan koetun, asuinseutuun tai paikkaan liittyvän ulkopuolisuuden tunteensa? Meitä kiinnostavat syrjäseudut tai rajat ja raja-alueet sekä muutkin paikat, joiden asukkaat eivät koe saavansa ääntään kuuluviin.

Kutsumme työryhmään esityksiä, jotka käsittelevät aihetta ihmisten arjen ja kokemusten näkökulmasta ja joissa tilallinen tai paikkaan liittyvä ulottuvuus tuottaa osallisuuden / ulkopuolisuuden kokemuksia. Toivomme esitysten painottuvan empiirisesti ja esittelevän tutkimustulosten lisäksi suunnitteilla tai käynnissä olevia tutkimuksia. Myös graduntekijät ovat tervetulleita ryhmään esittelemään käynnissä olevia tutkimuksiaan.

TYÖRYHMÄSESSIO 2 TO 26.8. KLO 14.30 – 16.00

MINUN MAASEUTUNI: YLISUKU- POLVISUUS, PAIKKA JA SUKU- PUOLI SUOMALAISTEN MAA- SEUTUSUHTEEN RAKENTAJINA

Maria Vanha-Similä, Oulun yliopisto

Monitieteellinen Oulun yliopiston toteutama ja Koneen Säätiön rahoittama Minun maaseutuni -tutkimushanke tarkastelee suomalaisten maaseutusuhdetta. Tutkimuksessa pohditaan, mitä maaseutu tämän päivän suomalaisille merkitsee sekä millaiset historialliset ja kulttuuriset tekijät maaseutusuhdetta muokkaavat.

Tutkimuksen lähtökohtana on paikkaan kulumisen moniulotteisuus. Maaseutu ei ole vain paikka, jonne jäädään tai josta lähdetään. Maaseutu on monille läsnä ja merkityksellinen, vaikka siellä ei asuttaisi. Mentaalinen monipaikkaisuus kuvaa juuri maaseutua eräänlaisena välitulana, joka on yhtäaikaaisesti läsnä tässä hetkessä, mennessä ja tulevasa. Korona-aika on tehnyt näkyväksi myös maaseutuun liittyvää konkreettista monipaikkaisuuden laajuutta. Maaseutu helposti nähdään yhtenä alueena, vaikka maaseutuja on todellisuudessa monenlaisia.

Puheenvuorossani kuvaan alkuvaiheessa olevaa monivuotista Minun maaseutuni -hanketta. Tutkimuksen keskiössä ovat ihmisten arki, kokemukset, arvot ja maaseudulle antamat merkitykset. Hankkeessa tuotetaan kokemushistoriallista tietoa suomalaisten maaseutusuhteesta ja siinä tapahtuneista muutoksista.

Tutkimuksessa järjestetään monimetodisesti toteutettu muistitietokeruu sekä hyödynnetään jo olemassa olevia aineistoja. Tavoitteena on kehittää muistitietotutkimuksen menetelmiä. Tutkimushankkeessa järjestetään

toiminnallisia työpajoja, joissa hyödynnetään valokuvia sekä esineitä. Tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti ylisukupolvisia maaseutukokemuksia, joten työpajoja suunnataan eri-ikäisille osallistujille.

Tutkimuksen tavoitteena on tuoda tutkimustulokset myös laajan yleisön tietoisuuteen. Tutkimustulokset julkaistaan artikkeleina kansainvälisissä tiedelehdissä sekä yleisajuudessa kokoomateoksessa. Hankkeen lopputuotoksena toteutetaan museonäyttely, jonka tavoitteena on tarjota samaistumisen ja eläytymisen mahdollisuuksia, mutta myös aktivoida ja haastaa kävijöitä pohtimaan omaa maaseutusuhdettaan. Suomen maatalousmuseo Sarkaan toteutettavan näyttelyn keskiössä ovat ihmisten kokemukset, tunteet, tarinat ja arkielämä maaseudulla.

MAAHANMUUTTAJIEN MAASEUTUMIELIKUVAT JA KYSEENALAISTETTU LÄHTEMISEN PAKKO

Tiina Sotkasiira, Itä-Suomen yliopisto

Suomalaiseen mediakeskusteluun on pesiytynyt ajatus siitä, että maahanmuuttajat eivät viihdy maaseudulla vaan haluavat asua kaupungeissa, joissa on paremmat työ- ja opiskelumahdollisuudet, heille tärkeitä etnisiä tuotteita ja palveluja sekä omaan etniseen yhteisöön kuuluvia ihmisiä. Tätä näkemystä on toisteltu mediassa, vaikka tutkimusta maaseudulle suuntautuvasta kansainvälisestä muuttoliikkeestä on Suomessa tehty varsin vähän. Erityisen harvassa on tutkimus, jossa on haastateltu tai muuten kuultu maaseudulla asuvia maahanmuuttajia. Maaseutututkijat ovatkin kritisoineet laajoja tilasto- ja rekisteritutkimuksia siitä,

että niissä vähäväkisten alueiden ihmisten tunnot jäävät liian vähälle huomiolle.

Esityksessäni väitän, että yksittäisistä, näkökulmaltaan rajallisista tutkimuksista on tuotettu mediaan johtopäätöksiä, joita tiedotusvälineet ja keskustelijat ovat toistaneet niin, että ne ovat alkaneet määrittää julkisuuden mielikuvia maaseudusta ja sen asukkaista. Julkiseen keskusteluun on synnytetty käsitys maahanmuuttajien maaseudulta "lähtemisen pakosta" ilman, että asiasta on kysytty maaseudulla asuvilta maahanmuuttajilta. Esitykseni perustuu Pohjois-Karjalan maaseutualueilla asuvien maahanmuuttajien haastatteluille. Olen analysoinut keräämääni aineistoa kysymällä, miltä "maaseudulla viihtyminen" ja "lähtemisen pakko" heidän näkökulmastaan näyttävät. Kriittinen diskurssianalyttinen katsantokanta aiheeseen rakentuu tarkastelemalla maahanmuuttajien maaseutumielikuvia ja kysymällä, voisiko maaseudun ja kaupungin välisen muuttoliikkeen nähdä myös toisin kuin julkisuudessa on tapana. Samalla se herättää pohtimaan, kenellä on oikeus osallistua maaseudusta käytävään julkiseen keskusteluun ja millä ehdoilla keskustelua käydään.

MONIPAIKKAINEN ETELÄKARJALAISSUUS

Eija Schwartz, Turun yliopisto

Teen väitöskirjaa Turun yliopiston etnologian oppiaineeseen aiheenani monipaikkainen karjalaisuus. Tutkin karjalaisuutta näkökulmasta, jonka keskiössä ovat Etelä-Karjalan maakunta, 1970-luvulla syntyneiden muistot ja kokemukset lapsuuden ja nuoruuden kotiseudusta sekä heidän nykyiset yhteytensä maakuntaan.

Kokoan tutkimusaineistoni haastattelemalla Etelä-Karjalasta pois muuttaneita henkilöitä. Haastatteluja on tällä hetkellä 20 ja muutama vielä sovittuna. Tutkimuksellani on autoetnografinen luonne. Aineiston analyysiin käytän kulttuurianalyysin menetelmiä.

Yhteiskunnan rakennemuutokset ja kaupungistuminen ovat vaikuttaneet vahvasti Etelä-Karjalan kehitykseen viime vuosikymmeninä, kun koulutuksen ja työn perässä on hakeuduttu suurempiin kasvukeskuksiin maakunnan ulkopuolelle. Vain maakunnan hallinnollinen keskus Lappeenranta on kasvattanut väkilukuaan, mikä osittain johtuu kuntaliitoksista naapurikuntien kanssa. Toki myös yliopisto ja Venäjän rajan läheisyys ovat vaikuttaneet kaupungin vireyteen. Pääosaltaan maakunta koostuu maaseutukunnista, mutta maaseutu ja luonto ovat läsnä myös Lappeenrannan ja Imatran kaupungeissa.

Tutkimukseni on vasta alkuvaiheessa, mutta tekemistäni haastatteluista voi jo vetää muutamia monipaikkaisuuteen liittyviä päälinjoja. Usealla – joskaan ei kaikilla – on kiinteitä yhteyksiä entiseen kotiseutuunsa. Joidenkin vanhemmat elävät vielä Etelä-Karjalassa, joillakin on maakunnassa muita sukulaisia tai ystäviä, joiden luona he vierailevat. Jotkut käyvät maakunnassa säännöllisesti kesämkillään. Paluumuuttoa maakuntaan on pohtinut muutama, mutta esteeksi on useimmiten noussut työmahdollisuuksien puute. Kaikki eivät voi tehdä etätöitä, ja toisaalta tässä elämänvaiheessa koko perheen muuttaminen ei olisi käytännössä mahdollista. Esille on myös tullut huoli maakunnan elinvoimasta ja maaseudun kutistuvasta infrastruktuurista. Kotiseutu on muuttunut siitä, mitä se oli haastateltavien siellä asuessa – tuntuuko se enää omalta?

TYÖRYHMÄSESSIO 3 PE 27.8. KLO 8.35 – 10.05

”MUTTA TÄÄLLÄ, IHMISET EI VÄLITÄ. YHTÄÄN.” NUORTEN ARKINEN OSALLISUUS JA YMPÄRISTÖTOIMIJUUS POHJOIS-SUOMESSA

Marika Kettunen, Oulun yliopisto

Ekologisten kriisien edetessä myös nuorten tietoisuus ja huoli ympäristöstä on kasvanut. Viime vuosina myös nuorten aktiivinen ja omaehtoinen toiminta ympäristöasioissa on lisääntynyt. Think globally, act locally -iskulause on saanut uusia merkityksiä, kun nuoret ilmastolakkoilijat ympäri maailman ovat näkyneet niin katukuvassa kuin mediassakin.

Tässä esityksessä tarkastelen nuorten ympäristötoimijuuden paikallisempia ja arkisempia muotoja sekä nuorten osallisuuden kokemuksia. Hyödynnän nuorten parissa keräämäni etnografista tutkimusaineistoa, joka on kerätty kahdessa pohjoissuomalaisessa maaseutukunnassa kevään 2019 ilmastolakkojen aikaan. Tutkimusaineisto koostuu osallistuvasta havainnoinnista sekä 9-luokkalaisten nuorten (n=23) haastattelusta. Aineisto auttaa valottamaan nuorten arkisen osallisuuden moninaisuutta sekä nuorten omalle toiminnalleen ja osallistumiselleen antamia merkityksiä.

Tutkimus osoittaa, että paikallinen taso ja esimerkiksi koti perhesuhteineen sekä koulu välitunteineen, ruokatunteineen ja oppitunteineen muodostavat tärkeitä osallistumisen ja toiminnan paikkoja monelle nuorelle. Osallistuminen voi myös herättää vastustusta. Nuorten ilmastolakkoja sekä arkisempia ja henkilökohtaisia osallistumisen muotoja, kuten ruokavalioon liittyviä valintoja, saatavat kyseenalaistaa niin luokkatoverit kuin

opettajat ja muut aikuiset. Jotkut nuoret myös kokevat paikalliset toimintatavat ja kulttuurisen ilmapiirin omaa toimijuuttaan ja osallisuuttaan rajoittaviksi tai jopa yhteisöistä ulossulkeviksi tekijöiksi.

OLENKO OSALLINEN VAI EN? KORONAN EROTTAMAT TORNIONLAAKSOLAISET

Helena Ruotsala, Turun yliopisto

Tornionlaakso on Suomen ja Ruotsin välinen alue pohjoisessa. Tämä alue on pitkään ollut rajaton siinä mielessä, että paikallisten ihmisten mielissä raja on ollut vain hallinnollinen, ei heitä arjessa jakava raja, sillä 1809 vedetty raja halkaisee yhteisen kulttuuri-, elinkeino- ja kielialueen kahtia. Kyseessä on yhteinen talousalue, jossa kansallisvaltioiden välinen raja on ylitetty niin työn, koulun, ostosten, kulttuurielämän kuin sukulaisten vuoksi. Ihmisten kontaktit ovat monin tavoin ulottuneet rajan molemmille puolille.

Vuoden 2020 maaliskuussa maailmanlaajuisen covid-19 muutti tämän tilanteen ja näin yhteisellä alueella alettiin jakaa – Helsingin ja Tukholman näkemysten mukaisesti – osallisuutta kansallisvaltioiden välisen rajan mukaan. Rajalle ilmestyivät sekä aita että rajavartiosto, myöhemmin Ruotsin puolelle myös rajapoliisi. Rajan ylittämistä alettiin kontrolloida ja rajoittaa monin tavoin – riippuen rajanylittäjästä ja siitä, kuka oli työvuorossa rajalla. Mitä tämä uudelleen näkyväksi tullut raja tarkoitti paikallisille ihmisille, sillä tilanne on muuttunut tämän reilun vuoden aikana useita kertoja?

Monenlaiset yhteiskunnalliset muutostilanteet kuten tässä covid-19 ja siitä johtunut valtioiden toiminta ja poliittiset päätökset herättivät paikallisissa ihmisissä kokemuksia siitä, miten heistä tuli nyt osattomia ja miten he suhtautuivat kansallisvaltion rajan toisella puolella asuviin, usein sukulaisiin ja joskus jopa perheen jäseniin. Tarkastelen esitelmässäni paikallisten ihmisten osallisuuden kokemisen katoamista ja puuttumista ja eriarvoisuuden kokemista. Esitelmä perustuu tekemiini etnografisiin kenttätöihin.

ULKOPUOLISUUDEN KOKEMUKSIA POHJOISESSA PERIFERIASSA

*Eeva Uusitalo,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Pohjoisten seutujen asukkaiden ja hallinnollisten keskusten ja poliitikkojen suhteet ja intressit asettuvat usein vastakkaisiksi erityisesti pohjoisia elinkeinoja ja ympäristön rakentamista koskevissa asioissa. Pohjoisessa kohtaa usein paikallisten epäluuloisen asenteen valtakunnallisen politiikan perimmäisiä tarkoituseriä kohtaan. ”Helsingin herrojen” päätökset herättävät epäilyä ja ”eteläläisiin” suhtaudutaan pienellä varauksella. Usein kuulee sanottavan, että Lapista on tullut eurooppalaisten ja eteläsuomalaisten lomakohde ja etelän työvoimareservi.

Tällaisessa keskustan ja periferian tai pohjoisen ja etelän suhteen kehityksessä tarkastelen Sallan kunnassa sijaitsevaa pohjoista kylää nimeltään Ahvenselkä. Kylä perustettiin talvisodan jälkeen Neuvostoliitolle luovutetulta Sallan itäosan alueelta pois muuttaneille ihmisille.

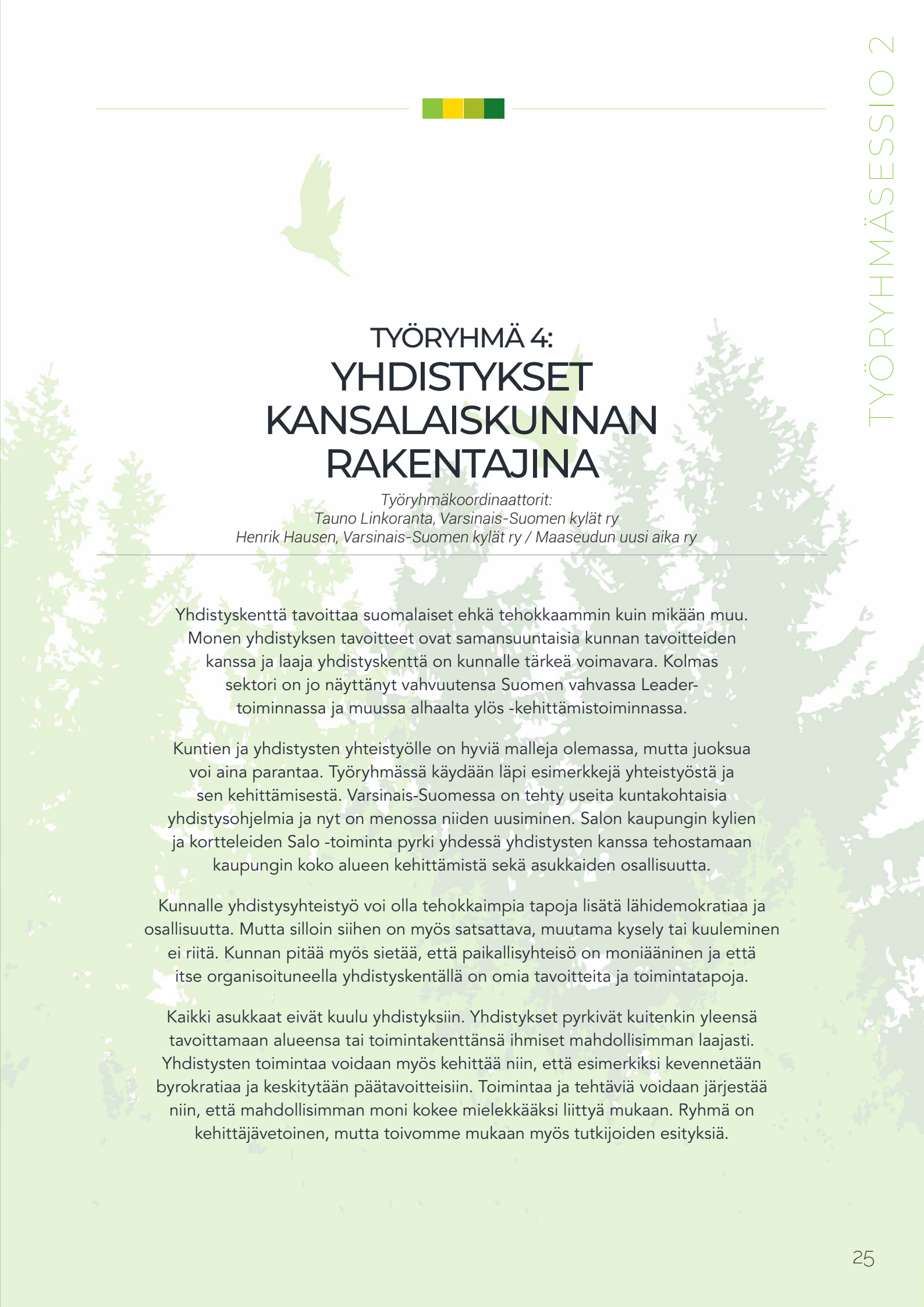

Keskityn esityksessäni kylän ja valtion suhteeseen ja sen muutokseen sekä valtion muuttuvaan rooliin suhteessa syrjäisiin alueisiinsa.

Kylän rakentamisvaiheessa valtiovalta tuki itselleen kylää rakentaneita siirtolaisia, mutta vuosien mittaan suhde muuttui. Nykysyyteen tultaessa kylän ja valtion suhteessa on tulkittavissa ulossulkemisen muotoja. Lähestyn aiheeni tarkastelemalla kylän rakennettua materiaalista kulttuuria ja pohdimalla millaisista kylän ja valtion suhteista kylän vaiheet kertovat. Keskityn erityisesti kylän muodostumiseen 1940-luvun lopulta lähtien. Toinen tapaukseni liittyy 1970-luvulla käynnistyneeseen ja 2010-luvulle jatkuneeseen Vuotoksen altaan suunnittelun prosessiin ja sen vaikutuksiin kylän asukkaiden arkeen. Rakennettuun aineelliseen kulttuuriin liittyen pohdin myös Ahvenselän kaltaisten kylien sulkemista kulttuuriperintöprosessin ulkopuolelle tai toisaalta niiden mahdollisuuksista päästä siihen mukaan.

TYÖRYHMÄ 4: YHDISTYKSET KANSALAISKUNNAN RAKENTAJINA

*Työryhmäkoordinaattorit:
Tauno Linkoranta, Varsinais-Suomen kylät ry
Henrik Hausen, Varsinais-Suomen kylät ry / Maaseudun uusi aika ry*

Yhdistyskenttä tavoittaa suomalaiset ehkä tehokkaammin kuin mikään muu. Monen yhdistyksen tavoitteet ovat samansuuntaisia kunnan tavoitteiden kanssa ja laaja yhdistyskenttä on kunnalle tärkeä voimavara. Kolmas sektori on jo näyttänyt vahvuutensa Suomen vahvassa Leader-toiminnassa ja muussa alhaalta ylös -kehittämistoiminnassa.

Kuntien ja yhdistysten yhteistyölle on hyviä malleja olemassa, mutta juoksua voi aina parantaa. Työryhmässä käydään läpi esimerkkejä yhteistyöstä ja sen kehittamisestä. Varsinais-Suomessa on tehty useita kuntakohtaisia yhdistysohjelmia ja nyt on menossa niiden uusiminen. Salon kaupungin kylien ja kortteleiden Salo -toiminta pyrki yhdessä yhdistysten kanssa tehostamaan kaupungin koko alueen kehittämistä sekä asukkaiden osallisuutta.

Kunnalle yhdistysyhteistyö voi olla tehokkaimpia tapoja lisätä lähidemokratiaa ja osallisuutta. Mutta silloin siihen on myös satsattava, muutama kysely tai kuuleminen ei riitä. Kunnan pitää myös sietää, että paikallisyhteisö on moniääninen ja että itse organisoituneella yhdistyskentällä on omia tavoitteita ja toimintatapoja.

Kaikki asukkaat eivät kuulu yhdistykseen. Yhdistykset pyrkivät kuitenkin yleensä tavoittamaan alueensa tai toimintakenttensä ihmiset mahdollisimman laajasti. Yhdistysten toimintaa voidaan myös kehittää niin, että esimerkiksi kevennetään byrokratiaa ja keskitytään päätavoitteisiin. Toimintaa ja tehtäviä voidaan järjestää niin, että mahdollisimman moni kokee mielekkääksi liittyä mukaan. Ryhmä on kehittäjävetoinen, mutta toivomme mukaan myös tutkijoiden esityksiä.

TYÖRYHMÄSESSIO 2 TO 26.8. KLO 14.30 – 16.00

YHDISTYS YHTEISTÄ HYVÄÄ

Anja Mikkola, Turun yliopisto

Liittyisinkö nuorisoseuraan? Kysyisinkö mukaan 4H-viljelypalstalle? Entä vapaamuurarien loosi, mitähän salaisuuksia siellä vaalitaan? Urheiluseuraan varmaan mahtuisin mukaan? Tarvittaisiinko lastensuojelun paikallisosastolla tekemää kättä?

Pitkäaikaisella kotiseudullani maan lounaiskolkassa kunnan infosivulla on yhdistykset ja järjestöt kategorioitu kolmeentoista ryhmään, joissa useimmissa on monta yhdistystä, esim. Nuorisoyhdistykset -otsakkeen alla on yhdeksän eri toimijaa, samoin muun muassa kyläyhdistyksiä ja urheiluseuroja on ryhmissään useita. Alle kuuden tuhannen asukkaan kunnassa yhdistysvalikoimasta riittää jokaiselle halukkaalle. Moni kuuluu useaan yhdistykseen samanaikaisesti, jäseniä on myös kuntarajojen yli. Kilpailu jäsenistä tai toiminnan aktiivisuuden todistamisesta johtaa toisinaan epäeettisiinkin keinoihin resurssien jakojonossa. Toivoisin mietittävän yhteistoimintaa palkitsevia toimia kilpailuyllykkeitten sijaan.

Seurahistoriaani kuuluu toistakymmentä yhdistystä, niistä kolmea olen ollut perustamassakin. Erään valtakunnallisen Hall of Fame -klubin kutsujäsenyys sekä lautakunta- ja asiantuntijaosallisuudet täydentävät yhdistysymmärrystä.

Esittävään kansantanssiin keskittyvän nuorisoseuran perustimme (v. 1984) tarpeeseen saada haasteellinen harjoitusfoorumi. Nautimme yhdessä tanssimisesta ja teimme perinnettämme tunnetuksi kotimaassa ja eri mantereilla. Tanssi- ja esiintymisosaamisen

rinnalle nousi ohjaajien kouluttaminen oheiskasvattajan vastuuseen. Kierrätys ja ympäristötietoisuus, jo ennen kuin se oli "muotia", kasvatti puolestaan säästäväisyyteen.

Tavoitteemme kansantanssin keinoin ylläpitää ja kehittää perinnekulttuuria, tehdä nuoris- ja lapsityötä ja tarjota käytännön kansainvälisyyskasvatusta on esimerkki laajasta harrastuspohjasta, johon asialleen omistautunut pienikin yhdistys pystyy.

Ei ehkä tavoitettu viisastenkiveä, mutta oli järkeä ja tunnetta toiminnassa - seurasta kehkeytyi ilmiö: menestyttiin paikallisesti, kansallisesti, kansainvälisesti. Tulimme nähdyiksi toisillemme ja maailmalle.

KYLIEN JA KORTTELEIDEN SALO – KOKEMUKSIA YHDISTYSTOIMINNAN AKTIVOIMISESTA

*Henrik Hausen, Varsinais-Suomen kylät ry /
Maaseudun uusi aika ry*

Kunnan ja kaupungin tärkein resurssi on sen asukkaat ja muut jäsenet. Tulevaisuuden kunnista voittajia tulee olemaan ne, joiden asukkaat osallistuvat aktiivisesti kunnan kehittämiseen.

Jaan alustuksessani kokemuksia siitä, miten kunta pystyy vaikuttamaan asukkaiden kokemaan osallisuuteen. Tärkeää on myös, että eri alueiden asukkaat pystyvät keskustelemaan rakentavasti koko kunnan kehittämisestä – että esimerkiksi kunnan keskusta ja muut alueet nähdään erilaisina, mutta yhtä arvokkaina osina kokonaisuutta.

Toimin Kylien Salo -hankkeen vetäjänä ja kyläasiamiehenä vuosina 2013–2014 ja samoissa tehtävissä vielä vuosina 2015–2019. Työnantajani oli Salon kaupunki ja painotin tehtävässä aktiivista tiedottamista, yhdistystoiminnan kehittämistä sekä kaupungin ja kylien näkökulmien kunnioittamista.

Kylien Salo -toiminnan tärkein saavutus oli yhdistysten aktivointi. Leader-hankkeita haetaan Salossa paljon, tilaisuuksia ja kampanjoita järjestetään, kotisivuja ja Facebook-ryhmiä on perustettu jne. Lehdistö- ja some-tiedotuksen avulla kylien toiminta tuli myös näkyväksi kaikille kaupungin asukkaille.

Salo on laajan kuntaliitoksen (2009) jälkeen laaja ja kylä- ja kaupunginosayhdistyksiä on noin 40, niissä toimii tuhansia ihmisiä, asukkaita ja vapaa-ajan asukkaita. Lisäksi kaikki asuvat jollakin alueella ja luultavasti samaistuvat alueelliseen yhdistykseen. Asukkaat kuuluvat myös urheilu-, kulttuuri-, nuoriso-, eläkeläis- ja sote-yhdistyksiin. Näillä on omat tukirakenteensa Salossa.

Yksi onnistuneimmista toimintamuodoista oli lähidemokratiatapaaminen neljä kertaa vuodessa. Tapaamisten puheenjohtajana toimi kaupunginjohtaja. Kerron alustuksessani, miten tapaamisten kaavaa kehitettiin, tavoitteena rakentava keskustelu ja molemminpuolinen tyytyväisyys. Tapaamiseen kuului yleensä kahden kylän esittelyt sekä jokin kaupungin toimialueen ajankohtainen selostus. Keskustelulle varattiin aikaa. Tapaamisista hyötyivät sekä kaupunki että yhdistykset, ja ilmapiiri oli erittäin rakentava.

KYMMENEN VUOTTA KUNNALLISIA YHDISTYSOHJELMIA JA JÄRJESTÖSTRATEGIOITA VARSINAIS-SUOMESSA – KOKEMUKSIA JA TULEVAISUUDEN NÄKYMÄÄ

Tauno Linkoranta, Varsinais-Suomen Kylät ry

Kunnissa tehdään paljon erilaisia strategioita. Monissa kuntien strategioissa mainitaan myös yhdistykset ja järjestöt yhteistyökumppaneina. Joskus yhteistyölle kirjataan jopa omat pelisäännöt.

Etenkin vuoden 2009 suuren kuntaliitosaallon jälkeen puhuttiin paljon kuntien ja yhdistysten ja järjestöjen suhteesta. Osaltaan kyse oli lähidemokratiasta, osaltaan palvelujen tuottamisesta. Ritva Pihlaja kirjoitti vuonna 2010 julkaistun Kolmas sektori maaseutukunnissa -tutkimuksen, jossa näitä asioita pohdittiin hyvinkin laajasti.

Ilmeni, että kunnissa oli epätietoisuutta kolmannen sektorin olemuksesta, pelkoa kilpailun vääristymisestä ja palvelun laadusta, epävarmuutta toiminnan rahoituksesta ja lainsäädännön sekä verottajan suhtautumisesta järjestöjen taloudelliseen toimintaan. Pihlaja esitti myös joitakin korjausehdotuksia vallitsevaan tilanteeseen.

Kunnille laadittava järjestöstrategia oli yksi tutkimuksen ehdotuksista, ja tiettyjen yhteensattumien kautta se päättyi Maskun kunnan silloisen kehittämispäällikön Jaakko Oleniuksen ja Varsinais-Suomen Kylät ry:n Tauno Linkorannan keskusteluihin. Maskussa oli kuntaliitoksen jälkeen halua kirjoittaa auki kunnan ja kolmannen sektorin paikalliset pelisäännöt.

Varsinais-Suomessa oli tehty keskimääräistä enemmän kuntaliitoksia ja oli selkeä tarve etsiä toimivia malleja kylien sekä laajemmin yhdistyskentän ja kuntien väliseen yhteistyöhön. Varsinais-Suomen Kylät ry päätti lähteä kehittämään työkaluksi järjestöstrategiaa tai kunnallista yhdistysohjelmaa, jolla voitiin arvioida järjestöjen ja yhdistysten merkitystä ja roolia kunnassa sekä kehittää kolmannen sektorin yhteistyötä niin kunnan kuin seurakunnankin kanssa.

Maskussa työ aloitettiin vuonna 2011 ja seuraavana vuonna ensimmäinen kunnallinen yhdistysohjelma oli valmis. Sittemmin niitä syntyi Vehmaalle, Ruskolle, Lietoon, Mynämäkeen ja viimeisimpänä Uuteenkaupunkiin vuonna 2020. Auraan tehtiin vuonna 2019 toisen tyyppinen järjestöyhteistyön käsikirja.

Nyt kymmenen vuotta myöhemmin on mielenkiintoista analysoida, miten ohjelmat itsessään ovat muuttuneet sisällöiltään ja tavoitteiltaan. Ja ennen kaikkea, oliko niillä vaikutusta kuntien ja kolmannen sektorin yhteistyön kehittämiseen?

TYÖRYHMÄ 5: "OSALLISUUS JA KANSALAISKUNNAN VAHVISTAMINEN MAASEUTUKUNTIEN ÄLYKKÄÄN SOPEUTUMISEN KEINONA - MAHDOLLISTAJAT JA ESTEET?"

*Työryhmäkoordinaattorit:
Kaisa Lähteenmäki-Smith, Sari Rannanpää & Samuli Manu, MDI,
Sami Tantarimäki, Turun yliopiston Brahea-keskus*

Siirtymä sosiaaliseen kestävyYTEEN on yhtä ajankohtainen kuin ekologinenkin siirtymä. Se edellyttää kuntien elinvoima- ja hyvinvointipolitiikalta parempaa vuoropuhelua ja syvempää ymmärrystä osallisuuden, toimijuuden, hyvinvoinnin ja sosiaalisen elinvoiman ja elonkirjon edellytyksistä ja keskinäisriippuvuuksista.

Osallisuuden ja hyvinvoinnin keskinäisriippuvuus on tutkimuksessa hyvin todennettu tekijä. Olemme kiinnostuneita maaseutukuntien keinoista käsitellä osallisuutta ja osattomuutta: miten kunnat vahvistavat osallisuuden ulottuvuuksia osana veto- ja pitovoimaansa ja älykkään sopeutumisen strategiaansa? Miten osattomuuteen tai sen uhkaan tartutaan?

Ryhmässä voidaan käsitellä osallisuutta eri tasolla: yksilön osallisuutena omassa elämässään, osallisuutena paikallisyhteisössä ja osallisuutena yhteisestä hyvästä. Olemme kiinnostuneita empiirisistä tai teoreettisista analyyseistä, joissa osallisuutta maaseutukunnissa tulkitaan monimuotoisesti, yhteisöjen, kolmannen sektorin, yksilöllisten arvotkaisu- ja sosiaalisen pääoman kannalta. Usein maaseudun narratiivi rakennetaan vahvan yhteisöllisyyden ja osallisuuden varaan ja maaseutu idealisoidaan. Kääntöpuoli eli huono-osaisuus ja sen ilmenemismuodot jäävät syrjään tai niitä lähestytään ensisijaisesti sitä kuvaavien muuttujien tai väestöryhmien näkökulmasta, ei alue-eroja kuvaten.

Onko osallisuuden edellytyksiin tartuttu kunta- tai sopeutumisstrategioissa? Millaisia käytäntöjä ja toimintamalleja on kehitetty? Tunnistetaanko osattomuuden riskejä? Onko kuntien sopeutumisessa tunnistettu tarve ymmärtää mahdollisia osallisuuden murtumia tai puutteita maaseutuyhteisöissä? Miten osallisuus voitaisiin huomioida paremmin älykkään sopeutumisen puhunnassa ja käytännön toimissa? Miten sukupuoli näkyy maaseudun osallisuuden kysymyksissä? Mitkä ovat osallisuuden mahdollistajat ja esteitä, keiden näihin tulisi tarttua?

TYÖRYHMÄSESSIO 3 PE 27.8. KLO 8.35 – 10.05

MONIPAikkaisten ASUKKAIDEN OSALLISTAMINEN HALLINNAN VÄLINEENÄ

*Manu Rantanen,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Monipaikkaiset asukkaat ovat heterogeeninen ryhmä, josta huomattava osa asuu vakituisesti muualla kuin mökkikunnassaan. Osalla heistä on aiempia juuria mökkipaikkakuntaansa, osalla ei. Heidän suhteensa vapaa-ajan asumisen paikkakuntaan, sen sosiaaliseen ja fyysiseen ympäristöön vaihtelee paljon. Samoin, osin edellisestä johtuen, heidän osallisuuden kokemuksensa vaihtelee.

Julkinen sektori on liittänyt monipaikkaisten asukkaiden osallisuuteen paikallisyhteisöön kuulumisen, paikalliseen päätöksentekoon vaikuttamisen, palvelujen kehittämisen sekä kunnan elinvoiman lisäämisen. Monet mökkivaltaisen maaseudun kunnat pyrkivätkin osallistamaan mökkiläisiä paikkakuntien elämään.

Taustalla on ajatus inklusiosta, pyrkimyksestä saada mökkiläiset kokemaan paikkakunta läheisenä. On kuitenkin vaikea erottaa tätä pyrkimyksestä hyödyntää mökkiläisten resursseja paikkakunnan kehityksen hyväksi.

Esityksessä pohditaan hallinnon ja vapaa-ajan asukkaiden näkökulmia heidän osallisuuteensa ja toisaalta kehittäjätoimijuuteensa mökkikunnissa. Empiirisenä esimerkkinä käytetään mökkivaltaiten kuntien viranhaltijoiden teemahaastatteluja (n=30) sekä vapaa-ajan asukkaille tehdyn kyselyn tuloksia meneillään olevasta tutkimuksesta. Alustavien tulosten mukaan muun muassa suhde paikallisyhteisöön on keskeinen vapaa-ajan asukkaiden aktiivisuutta mökkipaikkakunnalla selittävä tekijä. Pehmeän suostuttelun keinot, kuten tiedottaminen ja henkilökohtaiset suhteet kunnan kehityksen kannalta tärkeisiin vapaa-ajan asukkaisiin ovat keskeisiä hallinnan keinoja. Tuloksia reflektoidaan osallisuudesta, osallistumisesta ja hallinnasta sekä hallinnan tekniikoista käytyyn keskusteluun.

VELVOLLISUUDET JA KÄYTÄNNÖT: KEHYSANALYYSI DIGITAALISEN KUNTALAI- OSALLISTUMISEN MAHDOLLISUUKSISTA JA HAASTEISTA

*Karoliina Kuusela, Toni Ryyänen &
Päivi Pylkkänen,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Digitaalisia teknologioita hyödynnetään lisääntyvästi kansalaisosallistumisen vahvistamisessa sekä vahvan ja osallistuvan demokratian toteuttamisessa. Tämän niin sanotun e-osallistumisen päämääränä on aktivoida kansalaisia ja madaltaa osallistumiskynnystä sekä rohkaista heitä keskusteluun julkisen hallinnon kanssa. Teknologiset ratkaisut lupaavat tiiviimmän ja reaaliaikaisenkin keskusteluyhteyden hallinnon ja kansalaisten välillä. E-osallistuminen koetaan myös ratkaisuna maaseudulle tyypillisten niukkenevien resurssien ja pitkien etäisyyksien haasteisiin. Kiinnostus e-osallistumiseen on tutkimusten mukaan kuitenkin vähäistä. Osallistumista tukevia teknologisia ratkaisuja olisi tarjolla, mutta niiden hyödyntämiseen ei olla innostettu kunnissa.

Tässä tutkimuksessa kartoitetaan, kuinka kuntaorganisaation viranhaltijat kokevat kuntalaisten osallistumisen sekä millaisia haasteita ja mahdollisuuksia he liittävät e-osallistumisen teknologisiin ratkaisuihin.

Tutkimusaineisto koostuu 11 teemahaastattelusta, jotka kerättiin Mikkelin kaupungin eri palvelualueita edustavilta viranhaltijoilta. Haastattelupuhe on sosiaalisesti rakentunutta ja aineistoa tarkasteltiin aineistolähtöisesti kehysanalyttisellä otteella. Analyysissä selvitettiin keskeiset osallistumiseen liittyvät kehystämistavat viranhaltijoiden näkökulmasta.

Haastateltavat puhuivat osallistumisesta velvollisuuksien kehyksessä ja käytäntöjen kehyksessä. Vaikka osallistumista pidettiin tärkeänä, ristivetoa esiintyi velvollisuuksien (kuntalaki ja kuntalaisten osallistumismahdollisuudet) ja käytäntöjen (nykyiset toimintakulttuurit ja niukat resurssit) välillä. Edustuksellisen päätöksenteon ja kuntalaisten osallistumisen suhde osoittautui kitkaiseksi. Myös kuntalaisten näkökulmaa ja mielekkäitä osallistumisen tapoja olisi tulosten mukaan kehitettävä. Lisäksi kuntaorganisaatioiden nykyiset toimintakulttuurit kaipaavat osallistumisen huomioon ottavaa uudistamista ja riittävän resurssoinnin varmistamisen.

TYÖRYHMÄ 6: OSALLISUUS MAASEUDUN HYVINVOINNIN JA PALVELUJEN KEHITTÄMISESSÄ

*Työryhmäkoordinaattorit:
Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos
Seija Korhonen, Kehittämissyhdistys Mansikka ry*

Osallisuuden edistäminen on noussut yhteiskuntapoliittisesti tärkeäksi tavoitteeksi.

Osallisuutta voidaan määritellä ja lähestyä eri tavoin. Osallisuutta kuvastaa liittyminen, kuuluminen ja yhteisyys. Ihmisen tunne siitä, että tulee kuulluksi ja nähdyksi ja on osa erilaisia suhteita ja yhteisöjä. Keskeistä on kokemus siitä, että pystyy vaikuttamaan omiin ja yhteisiin asioihin. Osallisuutta voidaan tarkastella aktiivisena kansalaisuutena tai mahdollisuuksina vaikuttaa omaa elinympäristöä, palveluja ja yhteiskuntaa koskeviin kysymyksiin. Osallisuutta voidaan tarkastella myös kriittisesti poliittisena hallinnan ja ohjauksen välineenä.

Asukkaiden ja yhteisöjen osallisuutta eri aluetasoilla on maaseutualueilla pyritty edistämään kehittämällä erilaisia suoran demokratian ja kansalaisyhteiskunnan vahvemman osallistumisen malleja. Tällaisia ovat muun muassa erilaiset lähidemokratia- ja kumppanuusmallit, osallisuusmenetelmien ja osallisuustyön kehittäminen kunnissa ja sote-alueilla sekä kylien ja maaseutuyhteisöjen osallistuminen palvelujen tuotantoon esimerkiksi yhteisöllisen yrittäjyyden kautta. Maaseutualueilla on etsitty myös uusia yhteisöllisiä näköaloja alueiden elinvoimaa ja asukkaiden hyvinvointia koskeviin kysymyksiin erilaisin osallisuusmenetelmin.

Työryhmään toivotaan esityksiä ja keskustelua siitä, millaisia erilaisia toimintamalleja maaseutualueilla on syntynyt koskien osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämistä tai palvelujen kehittämistä ja tuottamista. Myös kriittiset tarkastelut osallisuutta koskevissa kysymyksissä ovat tervetulleita. Puheenvuoroja toivotaan myös siitä, kuinka maaseudun toimijoiden erilainen osallisuus ja osallistuminen kytkeytyvät laajempiin yhteiskunnallisiin kehityskulkuihin kuten kestävyysmurrokseen tai covid-19 pandemian synnyttämiin yhteiskunnallisiin muutossuuntiin. Esitykset voivat pohjautua päättyneisiin tai käynnissä oleviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin kuin myös tutkijoiden ja kehittäjien vapaamuotoisiin puheenvuoroihin.

TYÖRYHMÄSESSIO 1 TO 26.8. KLO 12.45 – 14.15

OSALLISTAVA JA ASUKKAITA KUUNTELEVA PAIKALLINEN HANKE OSANA TIETEELLISTÄ TUTKIMUSTA

*Aurora Lähteenniitty,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Voiko tutkimus olla tieteellisesti arvokas ja samalla aktivoida ihmisiä osallistumaan oman elinympäristönsä kehittämiseen? Teuvalaiset ovat halunneet saada tietoa Teuvan asukkaiden suhtautumisesta oman paikkakuntansa kulttuurimaisemaan paikkakunnan kehittämistä silmällä pitäen. Väitöskirjani ja siihen liittyvä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman Leader-hanke Katson maalaismaisemaa (KAMA) vastaavat tähän tarpeeseen tuomalla kuuluviin maaseudun asukkaiden kokemuksia ja näkemyksiä omasta ympäristöstään ja analysoimalla paikallisilta saatua tietoa suhteessa laajempaan teoreettiseen kehykseen. Ruralia-instituutti on toteuttanut hanketta yhdessä teuvalaisten paikallistoimijoiden kanssa. Tavoitteena on syvällisen monitieteisen teoreettisen tutkimuksen lisäksi tuottaa hyödyllistä käytännönläheistä aineistoa, jossa on kuultu asukkaita ja joka tulee paikallisella tasolla hyödyksi maaseudun kehittämisessä. Hankkeen kautta teuvalaiset tulevat tietoisemmiksi paikkakuntansa esteettisestä ympäristöstä sekä haluavat olla entistä aktiivisemmin mukana kulttuurimaisemaa koskevassa päätöksenteossa.

Väitöskirjatutkimuksessa tutkin maaseudun esteettisen ympäristön muuttumista 1900-luvun alusta tähän päivään esimerkiksi paikkakuntana Teuvan kunta Etelä-Pohjanmaalla. Kyseessä on humanistinen fenomenologinen ympäristöestetiikan tutkimus yhdistettynä kulttuurimaantieteen ja kotiseutututkimuksen perinteisiin.

Tutkimusaineistoa kerätään etnografisilla menetelmillä virikekeskusteluissa, joissa painottuvat paikallisten ihmisten omakohtaiset mielipiteet ja kokemukset. Teuvalaisista toimijoista koostuvan projektiryhmän sekä paikallisten yhdistysten ja kyläseurojen kanssa on järjestetty työpajoja, joihin on koottu Teuvan asukkaita virikekeskusteluryhmiin. Virikkeinä tässä tutkimuksessa on käytetty vanhoja ja uusia valokuvia.

Ensimmäinen aineistosta nousut huomio on, että paikallisten keskusteluissa eivät korostu ympäristön esteettiset tekijät vaan muistot ja henkilökohtaiset kokemukset. Esityksessäni kerron väitöskirjasta, hankkeesta ja ensimmäisistä tutkimustuloksista.

ROBOTTIPUHELUT OSALLISUUTTA TUKEMASSA

Anniina Miettinen, Islannin yliopisto

Tutkimukseen pohjautuvan esitykseni aiheena on Pohjois-Savon kuudessa maaseutukunnassa Suonenjoella, Keiteleellä, Pielavedellä, Rautalammilla, Tervossa ja Vesannolla suoritettu demokratiakokeilu, jonka tavoitteena on tukea näiden kuntien jo olemassa olevia osallisuuden edistämiskäytäntöjä tuomalla kuntien käyttöön uusi osallistumisväylä, automatisoidut robottipuhelut.

Robottipuhelukokeilussa kuntalaisten mielipidettä kotikuntansa asioihin tiedustellaan kaikille täysi-ikäisille julkisen puhelinnumeron omaaville kuntalaisille soitetuilla automatisoidulla puhelinsoitoilla. Myös puheluiden sisällön litterointi on automatisoitu ja litteroitu aineisto analysoidaan digitaalisesti. Tutkimuksessa arvioidaan automatisoitujen robottipuheluiden potentiaalia toimia yhtenä osallistumisväylänä paikallisdemokratiassa.

Tutkimuksellisten menetelmien osalta hyödynnetään sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä pääotteen ollessa etnografinen.

Tuloksena on, että kokeilupaiikkakuntien alueella on perinteisten osallistumisväylien lisäksi selvästi kysyntää helppokäyttöisille etämenetelmille. Samanaikaisesti alueen kuntien virkamiesten ja kunnanvaltuutettujen keskuudessa on vielä osin ymmärtämättömyyttä osallisuuden merkityksestä paikallisdemokratiassa. Jos kunnan virkamiesten ja valtuutettujen osaaminen ei ole ajan tasalla, ei kuntalaisten osallistumiseen välttämättä sisälly mahdollisuutta aidosti vaikuttaa. Keskeistä osallisuuden edistämistyössä on siten kiinnittää huomio demokratiaosaamisen edistämiseen kunnallishallinnossa ja vasta sitten osallisuuden lisäämiseen kuntalaisten keskuudessa. Robottipuheluilla tavoitetaan kuntalaisia varsin tehokkaasti, mutta demokratiaosaamista kuntien virkamiesten ja valtuutettujen keskuudessa ne eivät itsessään välttämättä edistä.

KUULEMISESTA KONKRETIAAN

Niina Vuori, Riitta Johanna Laitinen & Heidi Simppala, Maaseudun Sivistysliitto

Maaseudun Sivistysliitto (MSL) on valtakunnallinen aikuiskoulutus- ja kulttuurijärjestö. Osallisuustyö Maaseudun Sivistysliitossa tarkoittaa sitä, että kuntalaiset tuodaan mukaan kuntien strategiatyöhön ja palvelujen kehittämiseen.

Useissa maaseutukunnissa tekemiemme palvelujen ja strategioiden kehittämisssessien myötä olemme havainneet, että kuuleminen ja osallisuuden rakentaminen on pitkä ja systemaattinen prosessi, joka ei

synny pop-up -tapahtumissa tai satunnaisissa kohtaamisissa. Osallisuuden luomiseksi on tärkeää, että kuuleminen ei jää näennäiseksi vaan johtaa konkreettisiin tekoihin.

Kuntalain §22 mukaan kuntien on pidettävä huolta monipuolisista osallistumisen mahdollisuuksista. Monilla kunnilla ei ole välineitä ja resursseja toteuttaa monipuolista kuntalaisten kuulemista, eivätkä nykyiset kuntien vaikuttamisen ja osallisuuden tavat aina tavoita kaikkia kuntalaisia.

Tavoitteemme on tuoda kunnille uusia luovia toimintatapoja kuntalaisten kuulemiseen ja asukkaiden osallisuuden vahvistamiseen. Keskeistä on vuorovaikutus ja dialogi, joka syntyy tai voi olla syntymättä. Osallisuus ei ole vain kuulemista, vaan yhdessä tekemistä ja toimimista. Innostamme ihmisiä mukaan prosesseihin: kehittämään ja vaikuttamaan sekä viemään suunnitelmat käytäntöön.

Toimintamallimme on prosessi, joka alkaa keskusteluilla kunnan edustajien kanssa. Kunnan kanssa sovimme yhdessä etukäteen, mihin asioihin kuntalaisilta halutaan vastauksia ja ajatuksia, keitä erityisesti halutaan kuulla ja missä heidät kohdataan. Osallisuusprosessimme vaiheet ovat: 1) tutustuminen ja kuuntelu, mitä ihmiset ajattelevat omasta kunnastaan; 2) tärkeiden asioiden tunnistaminen, mikä on ihmisille ja yhteisölle tärkeää; 3) sanoittaminen ja yhteinen keskustelu, tärkeät asiat jaetaan yhdessä viranhaltijoiden, poliittisten päättäjien, paikallisten yhdistysten ja yksittäisten kuntalaisten kesken; 4) konkretia, tehdään konkreettisia tekoja kuullun pohjalta. Tartutaan niihin asioihin, joihin ihmiset ovat itse valmiita tarttumaan.

TYÖRYHMÄSESSIO 2 TO 26.8. KLO 14.30 – 16.00

KESTÄVÄ HYVINVOINTI VÄHENEVÄN JA IKÄÄNTYVÄN VÄESTÖN MAASEUTUALUEILLA

*Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto,
Karjalan tutkimuslaitos*

Hyvinvointikäsitys ja näkemykset tarvittavasta hyvinvointitiedosta ovat murroksessa. Hyvinvointikäsitystä haastaa uudistamaan ennen kaikkea tarpeet ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyysyhteensovittamiseen. Kestävyystutkijat peräänkuuluttavat ekososiaalista sivistystä, systeemistä ajattelua ja kestävästä hyvinvoinnin kokonaisvaltaista lähestymistapaa.

Maaseutukontekstissa myös alue- ja väestökehityksen muutokset haastavat etsimään uusia näköaloja väestön hyvinvointia ja alueiden elinvoimaa koskeviin kysymyksiin. Väestö- ja talouskasvun sijaan näköaloja hyvän elämän ja elinvoiman saavuttamiseen tarjoaa ”smart shrinking” -lähestymistapa, jossa kiintopisteenä on älykäs sopeutuminen ja kestävä yhteisöt.

Esitykseni pohjautuu KestäväMaaseutu -tutkimushankkeen ensimmäisen kenttäkierroksen analyysiin. Tutkimuksessa on mukana viisi kuntaa, jotka edustavat vähenevän ja ikääntyvän väestön maaseutualueita. Kunnissa alkuvuodesta 2021 toteutetuissa virtuaalisissa penkkikahviloissa pohdittiin ja käytiin keskustelua siitä, mistä kuntien elinvoima ja asukkaiden hyvä elämä muodostuu. Osallistavan toimintatutkimuksen ensimmäisen kenttäkierroksen aineisto avaa kiinnostavia yhtymäkohtia suhteessa kestävästä hyvinvoinnin paradigmaan. Esitykselläni pyrin avaamaan keskustelua maaseutuyhteisöjen osallisuudesta hyvinvoinnin ja elinvoiman uudelleenmäärittelyyn kestävästä hyvinvoinnin kontekstissa.

OSALLISTEN JA ASIAN- TUNTIJOIDEN VÄLINEN SUHDE MAASEUDUN LIIKENNE- PALVELUIDEN KEHITTÄMISESSÄ

*Heli Siirilä, Vaasan yliopiston
tutkimusalue InnoLab*

Suomessa kaikista matkoista tehdään henkilöautolla hieman yli 80 prosenttia. Maaseudulla tämä luku on hieman suurempi. Parhailaan liikenne ja liikennepalvelut kohtaavat suuria muutoshaasteita, kun muun muassa liikenteen lainsäädäntö on muuttunut, liikennepäästöihin kohdistetaan melko nopeita vähentämistarpeita, liikenteessä pitäisi hyödyntää digitaalisia välineitä ja koronapandemia vähensi liikkumispalveluiden käyttöä. Toisaalta tiukentuva julkistalous, keskittyvät palvelut, sähköinen asiointi ja väestön ikääntyminen heijastuvat ristiriitaisesti liikenteeseen, liikkumispalveluiden tarjontaan ja niiden tarpeeseen.

Maaseudun liikenteestä ja sen kehittämiskeinoista keskusteltaessa voi nähdä suurta eroa liikenteen asiantuntijoiden ja niin sanottujen osallisten kesken. Liikenteen ja liikennepalveluiden kehittämisen asiantuntijoilla lienee huoli siitä, että tällä hetkellä käytössä olevilla keinoilla ei palveluja voida enää taata tulevaisuudessa ja siksi olosuhteisiin haetaan muutosta. Osallisilla lienee suurempi hätä siitä, että loputkin liikkumismahdollisuudet autoilusta lähtien tehdään liian hankaliksi tai vieläkin kalliimmiksi. Samoin tietämys tai käsitys erilaisten maaseutualueiden arjesta voivat olla skaalan eri päissä asiantuntijoilla ja osallisilla.

Tässä kehittäjäpuheenvuorossa muun muassa pohditaan, kuka on osallinen maaseudun liikennepalveluiden kehittämisteemassa sekä kuinka asiantuntijat ja osallistujat kohtaavat ja kuulevat toisiaan. Lisäksi esitellään maaseudun liikennepalveluiden säilyttämiseen tai parantamiseen liittyviä toimintamalleja tai hankkeita, joilla on pyritty lisäämään tiedonvaihtoa ja ymmärrystä asiantuntijoiden ja osallisten välillä. Tiedonvaihto ja keskustelu on tärkeää varsinkin ajassa, jossa tutkittua, ajantasaista tietoa on mahdotonta koota – saatilukea ja sisäistää – kaikista tarpeellisista näkökulmista.

MAASEUTUVAIKUTUSTEN ARVIOINTI MENETELMÄNÄ JA SOSIAALISENA INNOVAATIONA

*Olli Voutilainen & Toivo Muilu,
Luonnonvarakeskus*

Maaseutuvaikutusten arviointi (MVA) on menetelmä, jolla pyritään lisäämään maaseutua koskevan suunnittelun osapuolten keskinäistä vuoropuhelua ja parantamaan maaseudun erityispiirteiden huomioimista muutostilanteissa. Menetelmä pohjautuu osallistavan suunnittelun periaatteisiin.

Tarkastelemme esityksessämme MVA-menetelmän kansainvälistä taustaa ja kokemuksia sen käytöstä Suomessa. Tavoitteenamme on löytää MVA-menetelmän käytön ja menetelmän kehittämisen kannalta keskeiset kulmakivet. Analyysi pohjautuu kirjallisuuskatsaukseen ja 15 asiantuntijahaastatteluun. Tulkitsemme esityksessämme MVA:n sosiaalisesti innovaatioksi. Haastatteluhavainnot kytketään luokitteluun sosiaalisten innovaatioiden menestymiseen vaikuttavista tekijöistä.

Jäsennämme asiantuntijahaastatteluissa havaitut MVA:n käytön kulmakivet neljään kokonaisuuteen: MVA:n menetelmällinen kehittäminen, suhde muuhun suunniteluun, menetelmän sitovuus ja vastuutus sekä tunnettuus ja vaikuttavuus. Näillä on kytkös kaikkiin tarkasteltuihin sosiaalisten innovaatioiden menestymiseen vaikuttaviin tekijöihin, eli 1) tekijöihin, jotka ovat ylipäätään tärkeitä innovaatioprosessien menestymisen kannalta; 2) itse sosiaalisen innovaation ulkopuolisiin tekijöihin, jotka mahdollistavat tai rajoittavat toimijoiden prosessiin osallistumista ja samalla sen toteuttamista; ja 3) tekijöihin, jotka vaikuttavat osallistumisprosessiin.

Sosiaalisella innovaatiolla kuten MVA:lla on kaksi ulottuvuutta: prosessi- ja tuloslottuvuus. Nämä ulottuvuudet ovat kietoutuneet toisiinsa ja näistä kumpikin oli vahvasti läsnä myös haastatteluvastauksissamme. MVA:n kaltaisen sosiaalisen innovaation menestymisen kannalta prosessiulottuvuus, kuten toimijoiden osallistaminen, on yhtä kriittinen tekijä kuin menetelmästä saadut näkyvät tulokset.

TYÖRYHMÄ 7: KENELLÄ ON OIKEUS PÄÄTTÄÄ LUONNONRESURSSIEN KÄYTÖSTÄ?

*Työryhmäkoordinaattorit:
Anne Matilainen, Merja Lähdesmäki & Sami Kurki,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Erilaisia luonnonresursseja ja niiden käyttöä kohtaan nousee esille yhä enenevässä määrin erilaisia vaateita. Niin ilmastotavoitteet, huoli monimuotoisuuden vähenemisestä, tavoitteet biotalouden kasvulle kuin uusien ja perinteisten elinkeinojen mahdollisuudetkin luovat omat odotuksensa sille, miten luonnonvaroja käytetään ja ennen kaikkea sille, miten niitä pitäisi käyttää. Koska luonnonresurssien tarjoamat hyödyt kohdentuvat paikallistasoa laajemmalle, yhä useampi toimijataho on kiinnostunut ja tuntee myös olevansa oikeutettu olemaan mukana päättämässä niiden käytöstä. Samaan aikaan kuitenkin noin 60 % Suomen metsistä ja lähes kaiken maatalousmaan omistavat yksityiset henkilöt. Näin ollen siis kansalliset ja globaalit luonnonvarapohjaiset hyödyt ja ekosysteemipalvelut tuotetaan usein yksityisten henkilöiden mailla.

Tähän työryhmään toivotaan esityksiä, jotka pureutuvat luonnon tarjoamien resurssien hyödyntämisen problematiikkaan eri toimijoiden näkökulmista. Miten käsitys luontopohjaisten tuotteiden käytöstä on muuttunut vihreän kulutuksen trendien myötä? Minkälaisia potentiaalisia konflikteja liittyy erilaisten kansallisten tai globaalien ekosysteemipalveluiden tuottamiseen paikallisilla resursseilla? Minkälaista osallisuutta eri sidosryhmät kokevat luonnonvaroja ja niiden käyttöön liittyvää keskustelua kohtaan?

Entä minkälaisia ratkaisukeinoja on mahdollista löytää paikallistason ja yhteiskunnan luonnonresurssien käytölle asetettujen vaatimusten yhteensovittamiseksi? Esitykset voivat liittyä esimerkiksi metsien ja luonnontuotteiden hyödyntämisen konflikteihin, luonnon monimuotoisuuteen ja lajien itseisarvon problematiikkaan, yhteiskunnan vaatimukseen luonnonresurssien käytölle ja sen muutokseen, kuluttajien kiinnostukseen luontopohjaisia tuotteita kohtaan sekä luonnonvarojen käytön sosiaaliseen kestävyYTEEN.

TYÖRYHMÄSESSIO 1

TO 26.8. KLO 12.45 – 14.15

MAASEUDUN ROOLI TULEVAISUUDEN KESTÄVÄSSÄ YHTEISKUNNASSA: HAVAINTOJA MITTAKAAVASTA JA HALLINNASTA

*Irene Kuhmonen, Jyväskylän yliopiston Kauppakorkeakoulu,
Tuomas Kuhmonen, Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskus &
Annukka Näyhä, Jyväskylän yliopiston Kauppakorkeakoulu*

Ilmastonmuutoksen torjuminen edellyttää irtaantumista fossiilitaloudesta. Tätä muutosta kuvataan kestävyys siirtymäksi. Huolimatta siitä, että yhteiskunnallinen päätöksenteko on laajasti sitoutunut edistämään tätä kestävyys siirtymää, visiot fossiilitalouden jälkeisestä maailmasta ovat hataria ja harvalukuisia. Fossiilitaloudesta irtaantuminen tarkoittaa laajaa sosio-metabolista murrosta, millä on aina laajoja yhteiskuntarakenteellisia vaikutuksia. Tutkimme Maaseudun paikka tulevaisuuden kestävässä yhteiskunnassa -hankkeessa fossiilitaloudesta irtaantumisen vaikutuksia maaseudun näkökulmasta, ja erityisesti sitä, millaisia valintoja nykyhetkessä tulisi tehdä, jotta tulevilla siirtymällä voitaisiin edistää maaseudun elinvoimaisuutta.

Tunnistamme hankkeessa 10 ilmiötä, jotka ovat keskeisiä sekä fossiilitaloudesta irtaantumisen että maaseudun elinvoimaisuuden näkökulmasta (esim. biokaasu, kotimainen kala, metsänomistus, julkiset hankinnat). Sijoitamme näiden ilmiöiden ilmenemis- muodot kaksiulotteiseen avaruuteen, josta määrittävät toisaalta organisoitumisen mittakaava (hajautunut vs. keskittynyt) ja toisaalta hallinnan tavat (paikallinen vs. yli- paikallinen). Asiantuntijahaastatteluiden sekä kirjallisuus- ja media-analyysin perus-

teella arvioimme näiden tapausten eri ilmenemismuotojen elinvoimapotentiaalia maaseudun näkökulmasta. Kausaalikartta- menetelmää hyödyntäen tunnistamme systeemisiä vaikutusketjuja, jotka joko edistävät tai estävät toivottavalla murrospolulla kulkemista. Analyysikehikkomme mahdollistaa irtaantumisen nykyisen regiimin vahvasta polkuriippuvuudesta ja tekee näkyväksi kestävyys siirtymään liittyviä normatiivisia valintatilanteita.

”VIHREÄT POIS HALLITUKSESTA” – TURVEYRITTÄJIEN NÄKEMYKSIÄ OIKEUDENMUKAISESTA SIIRTYMÄSTÄ JA SUOMEN ENERGIAPOLITIIKASTA

*Kari Laasasenaho & Risto Lauhanen,
Seinäjoen ammattikorkeakoulu*

Turve on noussut keskeiseksi puheenaiheeksi erityisesti niillä maaseutualueilla, joilla se on merkittävä työllistäjä. Seinäjoen ammattikorkeakoulu ja Vaasan yliopisto toteuttivat energiaturveyrittäjäkyselyn HYBE -hankkeessa syksyllä 2020. Kyselyllä selvitettiin yrittäjien näkemyksiä oikeudenmukaisesta siirtymästä. Kyselyn tuloksia on hyödynnetty aiemmin kansallisen turvetyöryhmän toiminnassa ja Etelä-Pohjanmaan oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelmassa, mutta tällä kertaa analysoitiin turveyrittäjien kirjallisten vastausten tuloksia. Tässä esitetään yhteenvetoa yrittäjien ajatuksista kolmessa teemassa: Miten hallitus on onnistunut energiapolitiikassa, mitä toimia ja tukea energiaturveyrittäjät tarvitsevat pyrittäessä hiilineutraaliuteen sekä miten ja mitä koulutusta energiaturveyrittäjille pitäisi suunnata, jotta helpotetaan yrittäjien siirtymistä muihin elinkeinoihin?

Energiaturveyrittäjäkysely lähetettiin 140 eteläpohjalaiselle yrittäjälle, joista 37 vastasi. Kyselyn vastausosuus oli näin 26 %.

Turveyrittäjien kirjalliset vastaukset käsiteltiin sisällönanalyysillä ja ne ryhmiteltiin teemoiltaan samanlaisiin kategorioihin.

Tulosten mukaan yrittäjät suhtautuvat hallituksen energiapoliittisiin linjauksiin erittäin kielteisesti. Poliittikka on vaarantanut huoltovarmuuden, työllisyyden ja kotimaisen energiavaran käytön, mitä pidetään epäoikeudenmukaisena erityisesti maaseutualueiden elinvoiman näkökulmasta. Poliittisia päättäjiä syytetään realismin kadottamisesta sekä näköalattomuudesta, mikä on johtanut taloudellisesti kannattavan toimialan alasajoon. Erityisesti oltiin huolissaan alasajon nopeudesta. Yrittäjiä pitäisi tukea heidän mukaansa taloudellisesti tai muuttamalla energiapolitiikkaa. Yrittäjien mielestä oikeudenmukaisinta olisi tarjota suoraa taloudellista tukea. Lisäksi toivottiin ideoita, malleja ja mahdollisuuksia turvekaluston uudelleen käyttöön. Osa yrittäjistä toivoi tukea uudelleentyöllistämiseen ja -koulutustoimintaan, mutta se koettiin realistisena lähinnä alle 50-vuotiaille yrittäjille.

KAIVOSKESKUSTELUN KÄÄNNE

Tuija Mononen, Lasse Peltonen & Juha Kotilainen, Itä-Suomen yliopisto

Tässä esityksessä käymme läpi ja analysoimme suomalaista kaivoskeskustelun käännettä. Kansalaiskeskustelussa on nimittäin tapahtunut merkittävä muutos. 2010-luvun alussa puhuttiin pääasiassa varsinaisen kaivostoiminnan vaikutuksista, karkeasti joko myönteisistä aluetaloudellisista vaikutuksista tai kielteisistä ympäristövaikutuksista.

Keskustelun painopiste on siirtynyt kaivostoiminnan elinkaaren alkupäähän, alueiden varauksiin ja malminetsintään. Vastustus on muuttunut reaktiivisesta ennakoivaksi.

Erityisesti tunteita nostattaa ulkomaisten malminetsintäyhtiöiden varaukset. Niiden lähialueiden asukkaat ovat käyneet kiivasta keskustelua siitä, kuka saa hyödyt, kuka kokee haitat. Paikallistasolla korostetaan, että kaivostoiminta ei sovi joka paikkaan. Keskustelu leviää usein kansallisen tason kysymyksiin. Puhutaan uhkasta, että Suomesta tulee kaivostoiminnan siirtomaa, joka myy luontonsa pala palalta. Kahvipöytäkeskusteluissa kuulee usein myös kysymyksen: Onko pakko kaivaa? Eikö voisi olla kaivamatta?

Kun kaivosyhtiö "tulee kylään", tarkoittaa se maailmantalouden kehityskulkujen ja paikallisyhteisön konkreettista kohtaamista ja vuorovaikutusta. Kaivos voi tuoda työpaikkoja sekä uusia kansallisia ja kansainvälisiä toimijoita. Se voi vilkastuttaa alueiden elämää. Yhteistä hyvää tuovien aluetaloudellisten vaikutusten sekä ympäristövaikutusten välisessä arvostiridassa ympäristö koetaan nyt monilla alueilla tärkeämmäksi. Lupaukset rikkauksista ja työpaikoista eivät paina puntarissa entiseen tapaan.

Kielteisten vaikutusten ja niiden hallintaongelmien seurauksena Suomeen on syntynyt lyhyessä ajassa kaivostoiminnan vastaista liikehdintää useilla paikkakunnilla. Liikkeet puolustavat paikallista luontoa ja muita elinkeinoja ja kyseenalaistavat kaivostoiminnan kestävyuden. Keskustelun käänteen taustalla voidaan tunnistaa Talvivaaran vaikutus, mutta siitä voi tunnistaa yhtäläisyyksiä 2000-luvun uraanikiistoihin. Mikä keskustelussa lopulta on uutta? Mitkä tekijät ajavat aktivismiin?

TYÖRYHMÄSESSIO 2 TO 26.8. KLO 14.30 – 16.00

METSÄNOMISTAJA VAI OSAKKEENOMISTAJA? OMISTAJUUDEN TUNNE YHTEISMETSISSÄ

*Merja Lähdesmäki & Anne Matilainen,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti*

Julkisessa keskustelussa tuodaan usein esiin huoli metsätilojen pirstaloitumisesta. Tällöin viitataan ennen kaikkea lohkojen pienenemiseen ja metsänomistajien määrän kasvuun, mikä on tyypillinen metsänomistuksen kehityssuunta monissa länsimaissa. Pirstaloituminen on usein seurausta siitä, että yksityismetsät muuttavat omistustaan perinnön kautta ja metsätilat jaetaan perillisten kesken. Metsänhoidon näkökulmasta tätä pidetään haasteena, koska pienemmät ja toisiinsa kytkemättömät metsätilat ovat haasteellisempia ja kalliimpia puuntuotannollisesti tehokkaan hoidon kannalta. Talousvaikutusten lisäksi pirstaloitumisella on myös merkittäviä ympäristöllisiä vaikutuksia, koska suurempien ekologisten alueiden luominen ja ylläpito vaikeutuvat. Yksi ratkaisu pirstaloitumisen estämiseen ovat yhteismetsät.

Suomalaisessa kontekstissa yhteismetsä ymmärretään kiinteistöille yhteisesti kuuluvaksi alueeksi, joka on tarkoitettu käytettäväksi kestävän metsätalouden harjoittamiseen sen osakkaiden hyväksi. Osakkaat hoitavat yhteismetsäaluetta osakskuntana eikä omistajilla ole oikeutta harjoittaa itsenäistä metsätaloutta. Yhteismetsään liittyminen haastaa siten vallitsevan ajatuksen metsistä henkilökohtaisen omistajuuden kohteena.

On kuitenkin olemassa viitteitä siitä, että yhteisomistukseen siirtyminen ei automaattisesti tarkoita sitä, että omistajuuden tunteet muuttuisivat kollektiivisiksi. Tämä puolestaan saattaa vaikeuttaa yhteisen omaisuuden hoitamista ja voi aiheuttaa jopa konfliktitilanteita. Siksi on tärkeää selvittää sitä, muuttuvatko metsänomistajien omistajuuden kokemukset yhteismetsään liittymisen myötä.

Tutkimuksessamme tarkastellaan yhteismetsään liittyneiden metsänomistajien omistajuuden tunteita psykologisen omistajuuden teorian kautta. Haastatteleamalla kolmekymmentä metsänomistajaa kahdessa eri ikäisessä yhteismetsässä tutkimuksessa tuodaan esiin yhteismetsissä esiintyvät erilaiset omistajuustyyppit ja keskustellaan siitä, miten aika yhteismetsän omistajana vaikuttaa eri tyyppien yleisyyteen.

YLIKUNNALLISEN RETKEILY- ALUEEN POLUILLA: TAKA- KELJO YMPÄRISTÖINEEN

Mirja Airos, Oulun ammattikorkeakoulu

Jyväskylän kaupunki määrittelee luontoliikuntaohjelmassaan viisi kärkihanketta, joista yksi on Taka-Keljon retkeilyalueen kehittäminen. Alue on merkitty yleiskaavassa laajaksi Muuramen kunnan rajaseuduille ulottuvaksi päävirikistyskohteeksi. Maakuntakaavassa Taka-Keljo on osoitettu matkailun ja virkistykseen kehittämisalueeksi. Retkeilyalueen potentiaali on tunnustettu ja on selvää, että laajemmalle idea-/hankesuunnitelmalle on tarvetta lähivuosina. Suunnittelu ja kehittäminen kulkevat käsi kädessä alueen luontoarvojen kanssa.

Alue ulottuu Kuusimäen, Tikkamäen, Valkeavuoren ja Kirkkokankaan vanhojen metsien suojelualueille, jotka ovat myös Natura 2000 -alueita.

Opinnäytetyössäni lähestyn aluetta tapaus-tutkimuksena, jossa tarkastelen aineistoja laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Työ on luonteeltaan esiselvitys, jossa aihepiirin tutkimuskirjallisuuteen ja muihin kohdetta käsitteleviin materiaaleihin tutustumalla luon kokoavaa näkemystä Taka-Keljosta. Opinnäytetyössä tunnistetaan sidosryhmät ja avataan verkostomaisia rakenteita alueen jatkotoimenpiteiden edistämiseksi. Sidoryhmävuoropuhelun avaaminen ja näkyväksi tekeminen tapahtuvat käydyn prosessin aikana, joka sisältää tapaamisia ja muuta dialogia. Toimijuuden ja osallisuuden kokemus teoriassa ja käytännössä ovat läsnä.

Työ avaa ikkunoita niihin prosesseihin, miten sidosryhmien osallisuus voidaan toteuttaa resursseja viisaasti käyttäen jo alueen suunnitteluvaiheessa. Kestävä hyvinvointi, luonnonvarojen viisas käyttö ja tulevaisuuden menestys ovat pitkän aikataulun tavoitteina. Retkeilyalueen kehitystyön prosessin havainnollistaminen ja hyvien käytäntöjen esille tuominen parantavat mahdollisuuksia toteuttaa Jyväskylän kaupungin strategian mukaisia, resurssiviisauteen liittyvän ajattelun läpäisemiä toimintamalleja. Käytännössä opinnäytetyön aikana luodaan mahdollisuuksia Taka-Keljon alueella sijaitsevan sydämen, eli Ladun Majan alueen, olosuhteiden kohentamiseksi ja muiden ulkoilureitien merkitsemiseen, laadun parantamiseen ja metsänhoidolliseen tukeen.

KENELLÄ ON OIKEUS HIRVENLIHAAN?

Anne Matilainen & Merja Lähdesmäki,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Kriittisen keskustelun lisääntyessä lihantuotannon ympärillä, riistaliha on noussut yhä vahvemmin esille yhtenä ekologisena, eettisenä ja terveellisenä lihavaihtoehtona. Yksi tärkeimpiä riistaeläimiä Suomessa lihan saannin kannalta on hirvi, ja osana riistakantojen säätelyä vuosittain kaadetaan noin 58 000 -65 000 hirveä. Suomen maanomistusoista johtuen hirvet laiduntavat pääasiassa yksityisten metsänomistajien mailla, jotka myös kärsivät laidunnuksen aiheuttamat vahingot.

Vuosittainen hirvisaalis vastaa noin 8,1–8,5 miljoonaa kiloa lihaa, jonka metsästäjät käyttävät pääasiassa itse. Karkeasti arvioituna tämä vastaa noin 81–85 kg lihaa metsästäjää kohden. On arvioitu, että vain noin 2 % hirvenlihasta päätyy kaupallisille markkinoille, vaikka noin 68 % kuluttajista olisi kiinnostunut hirvenlihasta raaka-aineena. Yksi keskeinen kysymys keskusteltaessa hirvenlihan kaupallisista mahdollisuuksista Suomessa on maanomistajien rooli.

Tyypillisesti metsänomistajat vuokraavat maansa paikalliselle hirviseurueelle joko ilmaiseksi tai nimellistä korvausta vastaan. Metsästäjäkunta on kuitenkin muuttunut ja tällä hetkellä jo 41 % metsästäjistä asuu kaupungeissa eikä heillä välttämättä ole enää niin kiinteää sosiaalista yhteyttä metsänomistajiin kuin ennen.

Kun samaan aikaan kaupallinen kiinnostus hirvenlihaa kohtaan kasvaa, on noussut esille kysymys siitä, kenellä tai keillä kaikilla oikeastaan on oikeus hyötyä hirvenlihasta.

Tässä tutkimuksessa selvitetään hirvenmetsästäjien näkemystä hirvien ja hirvenlihan omistajuudesta ja sen vaikutusta hirvenlihan kaupallistamismahdollisuuksiin. Aineisto koostuu 20 hirviseurueen virikehaastattelusta. Teoreettinen tausta perustuu kollektiivisen psykologisen omistajuuden teoriaan. Tulokset osoittavat, että vaikka metsästäjien kollektiivinen psykologinen omistajuus hirvenlihaa kohtaan on vahva, se on myös laajennettu kattamaan heille läheiset sosiaaliset ryhmät. Tämä puolestaan näyttää epäsuorasti määrittävän tällä hetkellä muiden kuin hirvenmetsästäjien mahdollisuuden päästä käsiksi hirvenlihaan.

